

Aanbod en inhoud van opleidingen op het gebied van verslavingskunde in het mbo, hbo en wo

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Verslavingskunde Nederland

Titelblad

Aanbod en inhoud van opleidingen op het gebied van verslavingskunde in het mbo, hbo en wo

Ellen Meijer
Patty Schmidt
Jannet de Jonge
Eric Blaauw

Hogeschool Windesheim Zwolle
Hanzehogeschool Groningen

Zwolle/Groningen, mei 2018

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Verslavingskunde Nederland

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	4
1.1	Onderzoeksvragen	4
1.3	Leeswijzer	5
2	Onderzoeksmethode	6
2.1	Onderzoeksinstrument: vragenlijst.....	7
2.2	Procedure dataverzameling	8
2.2.1	Verspreiden vragenlijst via SurveyMonkey	8
2.2.2	Procedure mbo.....	9
2.2.3	Procedure hbo.....	9
2.2.4	Procedure wo.....	9
2.3	Respons MBO, MBO en WO.....	10
2.4	Analyse.....	13
3	De resultaten.....	14
3.1	Algemeen beeld verslavingskunde in onderwijs	14
3.2	Resultaten MBO.....	15
3.2.1	Onderwijs met betrekking tot verslavingskunde	16
3.2.2	Stage binnen verslavingskunde	20
3.3	Resultaten HBO.....	23
3.3.1	Onderwijs met betrekking tot verslavingskunde	23
3.3.2	Stage binnen verslavingskunde	27
3.4	Resultaten WO	30
3.4.1	Onderwijs met betrekking tot verslavingskunde	30
3.4.2	Stage binnen verslavingskunde	34
4	Conclusie, discussie en aanbevelingen.....	37
4.1	Conclusie.....	37
4.2	Discussie.....	38
4.3	Aanbevelingen.....	39
5	Literatuurlijst.....	39
6	Bijlagen	40
	Bijlage 1 – Vragenlijst mbo.....	41
	Bijlage 2 – Vragenlijst hbo.....	52
	Bijlage 3 – Vragenlijst wo.....	62

1 INLEIDING

Verslavingskunde Nederland¹ heeft zich als doel gesteld het vakgebied van de verslavingskunde de komende jaren te verbeteren. Daarnaast wil Verslavingskunde Nederland een duidelijke en vooral gezamenlijke identiteit en doelstelling neerzetten. Kennis en kunde wordt in zeven programmalijnen rondom verschillende thema's bij elkaar gebracht. De programmalijn 'Onderzoek en Opleiding' draagt bij aan kennis- en vaardighedenontwikkeling binnen de verslavingszorg en aanpalende sectoren. In dat kader is het wenselijk om te inventariseren wat er in de verschillende opleidingen in Nederland op het gebied van verslavingskunde wordt aangeboden. Een gedegen opleiding draagt immers bij aan het ontwikkelen van kennis en vaardigheden (Verslavingskunde Nederland, 2018).

In 2006 werd door het IVO, in opdracht van de Raad voor Bekwaamheidsontwikkeling in de verslavingszorg, geïnventariseerd welk aanbod de hogescholen en universiteiten hebben op het gebied van verslavingskunde. In dit onderzoek werd van 11 aangeschreven universiteiten respons verkregen van 18 opleidingen. Binnen het hbo werden 66 opleidingen aangeschreven en werd respons verkregen van 35 opleidingen. Het aanbod binnen de middelbare beroepsopleidingen werd op dat moment niet meegenomen. De inventarisatie van 2006 is anno 2017 niet meer actueel en diende te worden herzien. In onderhavig onderzoek wordt het mbo wel onderzocht. Zorg voor mensen met een verslaving vindt namelijk niet alleen plaats in de gespecialiseerde verslavingszorg of de geestelijke gezondheidszorg, maar ook in de aanpalende vormen van zorg en begeleiding. Binnen laatstgenoemde vorm van zorg zijn ook mbo opgeleide professionals werkzaam. De focus van het onderzoek ligt op relevante studierichtingen in sociaal werk en de gezondheidszorg op middelbare beroepsopleidingen (mbo), hogere beroepsopleidingen (hbo) en universiteiten (wo). Het onderzoek richt zich niet op gespecialiseerde (vervolg-)opleidingen zoals de specialisatie tot huisarts, verslavingsarts, gezondheidszorgpsycholoog, klinisch psycholoog, verslavingszorgpsycholoog, verpleegkundig specialist en psychotherapeut. De reden hiervoor is dat het onderzoek anders te breed zou worden en niet realiseerbaar binnen de afgesproken onderzoeksperiode. De Hogeschool Windesheim en de Hanzehogeschool voerden het onderzoek in gezamenlijkheid uit.

1.1 ONDERZOEKSVRAGEN

Voor een overzicht van het (inhoudelijk) aanbod van verslavingskunde binnen mbo-, hbo- en wo-opleidingen in Nederland stond de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welk aanbod van verslavingskunde is er op dit moment binnen de Nederlandse mbo-scholen, hogescholen en universiteiten?

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is een aantal deelvragen geformuleerd. Deze zijn onder te verdelen naar onderwijs en stage. De volgende deelvragen richten zich op het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde:

- Binnen welke relevante opleidingen/studierichtingen van mbo, hbo en wo wordt (een vorm van) verslavingskunde aangeboden?
- Tot welke fase van de studie behoort verslavingskunde?
- Welke werkvormen worden in het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde gebruikt?
- Aan welke thema's en vaardigheden wordt aandacht besteed binnen verslavingskunde en hoe worden de geleerde kennis en vaardigheden getoetst?

¹ Verslavingskunde Nederland is een netwerk waarin instellingen voor verslavingszorg, cliëntenvertegenwoordigers, kenniscentra en brancheorganisatie GZZ Nederland samenwerken om (1) het behandelbereik van verslavingskunde te vergroten, (2) het stigma rondom verslaving te doorbreken en (3) de kwaliteit van herstelondersteunende zorg verder te verbeteren (Verslavingskunde Nederland, 2018)

- Door welk type docenten wordt het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde verzorgd?
- Wat is de omvang van het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde?
- In hoeverre is men tevreden over de omvang en de kwaliteit van het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde?

De volgende deelvragen gaan over de stage binnen het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde:

- Bestaat de mogelijkheid om een verslaving-gerelateerde stage te lopen en zo ja, binnen welke fase van de studie?
- Binnen welke organisaties lopen studenten stage?
- Aan welke thema's en vaardigheden wordt aandacht besteed binnen de stage?
- Wat is de omvang van de stage binnen het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde?
- In hoeverre is men tevreden over de omvang van de stage?

1.3 LEESWIJZER

In het volgende hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode en -aanpak beschreven. Hoofdstuk drie geeft een weergave van de resultaten, waarna in hoofdstuk vier de belangrijkste conclusies worden getrokken. Tevens wordt in hoofdstuk vier aandacht besteed aan de reikwijdte en beperkingen van het onderzoek.

2 ONDERZOEKSMETHODE

Het onderzoek is te typeren als een inventariserend onderzoek. Het resultaat geeft een inhoudelijk overzicht van het aanbod op het gebied van verslavingskunde binnen verschillende studierichtingen. Er is een inventarisatie gemaakt van onderwijsinstellingen en de verschillende opleidingen binnen mbo, hbo en wo. Hieronder volgt een eerste overzicht van de te onderscheiden opleidingen:

Mbo	Hbo	Wo
Verzorgende –IG (niveau 3)	Social Work	Geneeskunde
Combinatieopleiding Maatschappelijke Zorg/Verzorgende IG (niveau 3)	Maatschappelijk Werk- en Dienstverlening (MWD)	Psychologie
Maatschappelijke zorg, profiel : begeleider specifieke doelgroepen (niveau 3)	Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH)	Sociologie
Maatschappelijke zorg, profiel : thuisbegeleider (niveau 4)	Culturele Maatschappelijke Vorming (CMV)	(Ortho)pedagogiek
Maatschappelijke zorg, profiel : persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen (niveau 4)	Verpleegkunde	Gezondheidswetenschappen
Maatschappelijke zorg, profiel : agogisch medewerker GGZ (niveau 4)	Pedagogiek	Verplegingswetenschappen
Sociaal Werk, profiel: Sociaal- maatschappelijk dienstverlener (niveau 4)	Toegepaste psychologie	
Sociaal Werk, profiel: Sociaal cultureel werker (niveau 4)	Psychomotorische therapie	
Mbo-verpleegkunde (niveau 4)	Toegepaste gerontologie	

2.1 ONDERZOEKSINSTRUMENT: VRAGENLIJST

De vragenlijsten (hbo en wo) van het IVO uit 2006 vormden de basis voor de vragenlijsten die zijn gebruikt bij de huidige inventarisatie (Rodenburg, Vogelzang, Rijkse, de Hoog & Boon, 2006). De vragenlijsten zijn te vinden in bijlage één tot en met drie. Door gebruik te maken van de eerdere vragenlijsten, ontstaat ook de mogelijkheid om eventueel een verdiepend onderzoek te doen en de resultaten uit 2006 deels te vergelijken met resultaten uit 2017-2018.

In voorliggend onderzoek is de definitie uit het onderzoek van 2006 als basis gebruikt. Om tot een actuele definitie te komen zijn meerdere docenten die betrokken zijn bij onderwijs op het gebied van verslavingskunde benaderd om mee te denken. Onderstaande omschrijving van ‘verslavingskunde’ is het resultaat:

Met de term verslavingskunde bedoelen we al het onderwijs over alle mogelijke aspecten van verslaving. Daarbij kan gedacht worden aan verslaving aan alcohol, drugs, medicijnen en andere middelen; maar bijvoorbeeld ook aan gokken, internetverslaving of eetverslaving. Het onderwijs kan gaan over de neurologische, fysiologische, biologische, genetische, psychologische, sociale of hulpverleningsaspecten van verslaving. Het betreft het gebruik van verslavende middelen en de gevolgen daarvan. Daarnaast kan het gaan over het beleid omtrent verslaving, de verslavingszorg of opvang van verslaafden. Het onderwijs kan zich tevens richten op gespreksvoering, preventie strategieën, attitude en beeldvorming ten aanzien van verslaving. Tot slot kan er bij verslavingskunde ook gedacht worden aan de technische aspecten van onderzoek over verslaving of bij verslaafden. Kortom: de term ‘verslavingskunde’ dient zo breed mogelijk te worden geïnterpreteerd.

De vragenlijsten (hbo en wo) werden, waar nodig, gewijzigd. De wijzigingen hadden vooral betrekking op het taalgebruik. Enkele begrippen moesten geactualiseerd worden: er wordt bijvoorbeeld binnen het hbo inmiddels gesproken van leeruitkomsten en niet van leerdoelen. Daarnaast waren er ook wijzigingen met betrekking tot antwoordmogelijkheden. Bij de vraag over werkvormen is bijvoorbeeld e-learning als antwoordmogelijkheid toegevoegd. Het actualiseren van de vragenlijst werd gebaseerd op informatie die over de verschillende opleidingen te vinden was op het internet en vanuit informatie beschreven in de ‘Body of Knowledge’ (BOK)² van diverse opleidingen. Naast het aanpassen van de vragenlijsten voor hbo en wo werd een versie van de vragenlijst voor het mbo ontwikkeld. Ook hier werd gebruik gemaakt van informatie beschreven in de BOK’s van opleidingen en informatie over verschillende opleidingen op het internet. De vragenlijst voor het mbo werd na de constructie voorgelegd aan een docent van een ROC en een student, om na te gaan of de gebruikte begrippen duidelijk waren en of de vragenlijst voldoende aansloot bij de terminologie die wordt gehanteerd binnen het mbo-onderwijs. De vragenlijsten voor het hbo en wo werden op vergelijkbare wijze gecontroleerd door de onderzoekers, die beide ervaring hebben met hbo- en wo onderwijs.

De vragenlijsten (mbo, hbo en wo) waren alle drie opgebouwd uit dezelfde onderdelen:

- Algemene vragen ten aanzien van onderwijsinstelling, opleiding en functie respondent
- Plaats in het curriculum (mbo: leerjaren en hbo/wo: propedeuse, bachelor, master, minor, major)
- Aanbod verslavingsonderwijs, onderverdeeld in:

² De Body of Knowledge refereert naar de kennisbasis van professionele domeinen (of kennisbasis van een beroepsgroep), vaak gebruikt als input voor curricula in mbo en hbo .

- Werkvormen, toetsing
- Thema's en vaardigheden
- Achtergrond docent (ervaringsdeskundig, gerelateerde werkervaring etc.)
- Studieomvang
- Tevredenheid kwaliteit en omvang verslavingsonderwijs
- Aanbod stage, onderverdeeld in:
 - Kerntaken (mbo), leeruitkomsten (hbo) of leerdoelen (wo)
 - Beroepsproduct/praktijkleren
 - Type instellingen
 - Stageomvang
 - Tevredenheid kwaliteit en omvang stage

De specifieke invulling van bovengenoemde onderdelen verschilde per vragenlijst (mbo, hbo en wo) als dat nodig was qua taalgebruik, vorm en/of invulling van het onderwijs. Zo werd in de mbo vragenlijst gevraagd naar de leerweg waar verslavingskunde werd aangeboden (BOL of BBL), bij hbo en wo werd gevraagd naar de vorm (voltijd of deeltijd). Verder werd bijvoorbeeld gevraagd naar het leerjaar waarin verslavingskunde werd aangeboden (mbo) of de fase waarin dit werd aangeboden (hbo en wo). Bij het onderdeel vaardigheden werd bij de wo vragenlijst 'diagnose stellen' als antwoordmogelijkheid toegevoegd. Daarnaast werd in de mbo vragenlijst de antwoordmogelijkheid thesis/scriptie geschrapt.

De vragenlijsten werden ingevoerd in SurveyMonkey. Dit is een online tool waarmee het mogelijk is om vragenlijsten te ontwerpen, verzenden en te analyseren (zie www.surveymonkey.com). Via dit programma was het mogelijk een link te delen met de respondenten die de vragenlijst konden invullen op een plek naar keuze vanaf een eigen pc.

2.2 PROCEDURE DATAVERZAMELING

Er zijn verschillende werkwijzen gehanteerd om respondenten te benaderen en data te verzamelen. Deze werkwijzen omvatten een brede werkwijze (hierna beschreven) en gerichte acties uitgevoerd binnen de verschillende onderwijsniveaus. Allereerst is gestart met het versturen van een informatiebrief, vanuit Verslavingskunde Nederland, naar het netwerk van verslavingszorginstellingen. Deze brief bevatte uitleg over het onderzoek. Vervolgens werd gevraagd om namen en contactgegevens te delen. Op deze manier werd geprobeerd om via de opleidingsfunctionarissen van verslavingszorginstellingen contactpersonen binnen mbo, hbo en wo te traceren. Deze contactpersonen werden vervolgens benaderd met de vraag of zij wilden deelnemen aan het onderzoek, waarna de vragenlijst werd toegestuurd, indien toestemming was gegeven. Deze werkwijze werd gekozen vanwege de veranderende privacywetgeving; persoonsgegevens worden beschermd en zijn steeds moeilijker online te vinden.

2.2.1 VERSPREIDEN VRAGENLIJST VIA SURVEYMONKEY

Op alle onderwijsniveaus werd de vragenlijst verspreid via SurveyMonkey. De respondent ontving een e-mail met daarin de vraag of hij/zij wilde deelnemen aan het onderzoek. Na toestemming voor deelname werd een e-mail met daarin een toelichting op de vragenlijst en een link naar de vragenlijst (in SurveyMonkey) toegestuurd. In de toelichting werd onder andere genoemd dat het mogelijk was om meerdere vragenlijsten in te vullen als de respondent bij meerdere opleidingen betrokken was. Verder werd genoemd dat het niet mogelijk was om de vragenlijst tussentijds op te slaan en dat het invullen van de vragenlijst circa 15 tot 20 minuten zou duren. De vragenlijsten voor het hbo konden worden ingevuld vanaf 24 november 2017, die van het wo vanaf 7 december 2017 en die van het mbo

vanaf 15 december 2017. De mogelijkheid voor invulling van de vragenlijsten werd gesloten op 26 januari 2018 (hbo) en 2 februari 2018 (mbo en wo).

2.2.2 PROCEDURE MBO

In het onderzoek van het IVO was het mbo niet opgenomen. Om die reden waren er nog geen ingangen bij het mbo en moesten er in korte tijd contactpersonen geworven worden. Het mbo kenmerkt zich door een groot aantal onderwijsinstellingen (rond de 45-60). Dit vroeg een aanpak waarin veel instellingen tegelijk konden worden bereikt. Er is daarom contact gezocht met respectievelijk de mbo-raad en het mbo-consortium. Aan hen werd de vraag voorgelegd of zij bereid waren een korte tekst met informatie over het onderzoek en de link naar de vragenlijst te delen met contactpersonen van mbo onderwijsinstellingen binnen hun eigen netwerk.

De mbo-raad leek in eerste instantie bereid mee te werken aan deze vraag, maar na intern overleg besloot de raad anders. Wel gaf de raad aan het een relevant thema te vinden. Het mbo-consortium toonde zich wel bereid een korte tekst en link naar de vragenlijst te verspreiden via de nieuwsbrief (op de website en een e-mail - bereik 1500 à 2000 personen). Daarnaast werd de vragenlijst via LinkedIn gedeeld door onder andere een contactpersoon van het mbo-consortium en de onderzoekers van de Hanzehogeschool en Hogeschool Windesheim.

Tot slot is besloten om via internet een 'quick search' te doen naar (algemene) contactgegevens van relevante opleidingen binnen het mbo. Deze 'quick search' leverde 80 e-mailadressen op (algemene of specifieke e-mailadressen van bijvoorbeeld studieadviseurs of managers). Naar deze 80 e-mailadressen is een e-mail verstuurd met daarin korte informatie over het onderzoek, de link naar de vragenlijst en de vraag om óf de e-mail door te sturen naar relevante contactpersonen binnen de onderwijsinstelling óf de vragenlijst zelf in te vullen indien van toepassing.

2.2.3 PROCEDURE HBO

Via landelijke opleiding overleggen (van de opleidingen MWD, SPH, Social Work en Verpleegkunde) is op landelijk niveau geprobeerd contactpersonen te benaderen. Hierbij werd aan vertegenwoordigers van de landelijke opleiding overleggen in eerste instantie gevraagd of zij contactpersonen wilden leveren, zodat deze konden worden benaderd met de vraag of zij wilden deelnemen aan het onderzoek. Om de respons te verhogen zijn de landelijke opleiding overleggen nogmaals benaderd, met de vraag of zij een e-mail met daarin toelichting op de vragenlijst en een link naar de vragenlijst door wilden sturen binnen hun netwerk. Het onderzoek werd op deze manier nogmaals onder de aandacht gebracht. Vanuit het netwerk van de Hogeschool Windesheim en de Hanzehogeschool werden vervolgens contactpersonen bij opleidingen gezocht en aan hen werd de vraag gesteld of zij wilden deelnemen aan het onderzoek (indien zij toestemden werd daarna een vragenlijst gestuurd). De gebruikte methode bij het werven van contactpersonen binnen het hbo is te kenmerken als 'snowballing', omdat aan verworven contactpersonen werd gevraagd of zij nog andere personen kenden (bij andere opleidingen of hogescholen) die eventueel een vragenlijst zouden kunnen invullen.

2.2.4 PROCEDURE WO

Vanuit het netwerk van respectievelijk de Hogeschool Windesheim en de Hanzehogeschool werden contactpersonen bij opleidingen gezocht en aan hen werd de vraag gesteld of zij wilden deelnemen aan het onderzoek (indien zij toestemden werd daarna een vragenlijst gestuurd). De gebruikte methode bij het werven van contactpersonen binnen het wo is net als bij het hbo deels te kenmerken als 'snowballing', omdat aan verworven contactpersonen werd gevraagd of zij nog andere personen kenden (binnen de faculteit of universiteit) die eventueel een vragenlijst zouden kunnen invullen. Daarnaast is vanwege het beperkte aantal universiteiten (in vergelijking met het aantal mbo en hbo-onderwijsinstellingen) de keuze gemaakt om universiteiten gericht te benaderen. Dit hield in dat op

websites van universiteiten werd gezocht naar openbare contactgegevens van bijvoorbeeld opleidingsdirecteuren, hoogleraren, decanen of in sommige gevallen (directie)secretarissen. Deze personen werden vervolgens benaderd met de vraag of er binnen de faculteit of opleiding contactpersonen aan te wijzen waren die zouden kunnen deelnemen aan het onderzoek.

2.3 RESPONS MBO, MBO EN WO

Het is niet mogelijk om een responspercentage te berekenen naar contactpersoon of opleiding en onderwijsinstelling. Soms waren namelijk meerdere contactpersonen van een opleiding benaderd of hebben contactpersonen verschillende vragenlijsten ingevuld voor meerdere opleidingen waarbij zij betrokken zijn. Het is wel mogelijk om de respons te vergelijken met het daadwerkelijke aantal onderwijsinstellingen en opleidingen.

In totaal heeft Nederland 45-60 mbo instellingen. Onbekend is hoeveel relevante opleidingen binnen deze mbo's bestaan, maar vanuit het onderzoek werd van 11 opleidingen een respons ontvangen. Deze 11 relevante opleidingen waren gevestigd in 23 verschillende mbo instellingen. Door 52 respondenten werd een vragenlijst ingevuld. In tabel 2.2 is een overzicht opgenomen van het aantal respondenten per onderwijsinstelling.

In Nederland zijn 18 hogescholen aanwezig met relevante opleidingen voor dit onderzoek. Door 45 respondenten werd een vragenlijst ingevuld. Van Christelijke Hogeschool Ede, Hogeschool Rotterdam en Hogeschool Viaa werd geen respons ontvangen. In de tabel 2.3 hieronder is een overzicht opgenomen van het aantal respondenten per hogeschool.

In Nederland zijn 11 universiteiten aanwezig met relevante opleidingen voor dit onderzoek. Door 23 respondenten werd een vragenlijst ingevuld. Alle universiteiten zijn hierbij vertegenwoordigd in dit onderzoek. In de tabel 2.4 hieronder is een overzicht opgenomen van het aantal respondenten per universiteit.

Mbo onderwijsinstelling	Respondenten
Albeda College	1
Alfa College	5
Arcus College	1
Aventus	0
Da Vinci College	0
Deltion College	2
Drenthe College	1
Friesland College	1
Gilde Opleidingen	1
Graafschap College	0
Hoornbeek College	1
ID College	1
Kellebeek College	1
Koning Willem 1 College	2

Vervolg Tabel 2.2 Overzicht respons mbo onderwijsinstellingen	
Landstede	0
Leeuwenborgh college	0
MBO Amersfoort	3
MBO Utrecht	2
Menso Alting	0
Noorderpoort	4
Scalda	0
Summa College	2
Regio College	0
RijnIJssel College	0
ROC A12	0
ROC De Leijgraaf	1
ROC Friese Poort	6
ROC Horizon College	2
ROC Kop van Noord Holland	0
ROC Leiden	0
ROC Midden Nederland	0
ROC Mondriaan	0
ROC Nijmegen	0
ROC Nova College	3
ROC Rivor	0
ROC Ter AA	0
ROC Tilburg	6
ROC TOP, Amsterdam	0
ROC van Flevoland	1
ROC van Amsterdam	1
ROC van Twente	4
Zadkine College	0
Totaal	52

Tabel 2.3 Overzicht respons hogescholen	
Hogeschool	Respons
Avans Hogeschool	7
Chr. Hogeschool Ede	0
Chr. Hogeschool Windesheim	7
Fontys	3
Haagse Hogeschool	4
Hanzehogeschool	3
Hogeschool van Amsterdam	5
Hogeschool Arnhem Nijmegen	3
Inholland	5
Hogeschool Leiden	2
Hogeschool Rotterdam	0
Hogeschool Utrecht	1
Hogeschool Zeeland	1
Hogeschool Zuyd	1
NHL - Stenden	1
Saxion	1
Hogeschool Viaa	0
NCOI	1
Totaal	45

Tabel 2.4 Overzicht respons universiteiten	
Universiteit	Respons
Universiteit van Amsterdam	2
Vrije Universiteit Amsterdam	1
Erasmus Universiteit Rotterdam	1
Maastricht University	3
Universiteit Utrecht	3
Universiteit Leiden	2
Universiteit van Twente	1
Rijksuniversiteit Groningen	3
Radboud Universiteit Nijmegen	3
Tilburg University	3
Vervolg Tabel 2.4: overzicht respons universiteiten	
Open Universiteit	1
Totaal	23

2.4 ANALYSE

Voor het beantwoorden van de vragen in dit onderzoek is alleen beschrijvende statistiek gebruikt in de vorm van frequenties en percentages. Waar nodig zijn de verschillen tussen opleidingen toegelicht. De gegevens zijn verkregen met behulp van Excel. Met dit programma is het mogelijk om verschillende bewerkingen te doen, bijvoorbeeld het filteren van vragen en antwoorden of het vergelijken van vragen en antwoorden. Allereerst werden respondenten die de vragenlijst niet compleet hadden ingevuld verwijderd uit het databestand (het gaat hier om enquêtes waar bijvoorbeeld maar drie vragen waren beantwoord). Vervolgens werd bekeken welke vragen overkoepelend over de niveaus geanalyseerd moesten worden en welke per onderwijsniveau. De vraag 'is er aandacht voor verslavingskunde' is voor alle drie de onderwijsniveaus weergegeven. Daarna is er per onderwijsniveau een analyse gedaan waarin overeenkomsten en verschillen tussen de diverse opleidingen centraal staan.

3 DE RESULTATEN

In dit hoofdstuk wordt een algemeen beeld geschetst van verslavingskunde binnen het onderwijs op mbo, hbo en wo. Daarna wordt ingegaan op specifieke resultaten naar opleidingsniveau. Allereerst worden de resultaten met betrekking tot het onderwijs besproken. Vervolgens komen de resultaten over de stage aan bod. Het onderzoek is gebaseerd op een selectie van alle mogelijke opleidingen. Er is getracht om alle relevante opleidingen voor het onderzoek in beeld te krijgen, maar de kans bestaat dat er opleidingen over het hoofd zijn gezien. Daarnaast is er binnen de groep van relevante opleidingen sprake van een non-respons. De resultaten geven om deze redenen geen representatief beeld van alle opleidingen in Nederland, maar leveren wel een indruk van het aanbod verslavingskunde binnen de opleidingen waarvan een respons is ontvangen.

3.1 ALGEMEEN BEELD VERSLAVINGSKUNDE IN ONDERWIJS

Zoals in tabel 3.1 te zien is, zijn vanuit het mbo zijn met name de opleidingen ‘maatschappelijke zorg’ en ‘verpleegkunde’ vertegenwoordigd in dit onderzoek. Voor in totaal elf verschillende opleidingen werd de vragenlijst ingevuld, waarbij in tabel 3.1 enkele profielen zijn samengevoegd. Vanuit de opleiding ‘maatschappelijke zorg’ zijn 17 vragenlijsten ingevuld en vanuit de ‘verpleegkunde’ opleiding zijn ook 17 ingevulde vragenlijsten ontvangen. Zie tabel 3.1.

Opleidingen mbo	Respons
Verzorgende-IG (niveau 3)	7
Combinatieopleiding Maatschappelijke zorg/Verzorgende-IG (niveau 3)	3
Maatschappelijke zorg, profiel: begeleider specifieke doelgroepen (niveau 3)	1
Maatschappelijke zorg, alle profielen (niveau 4)*	16
Sociaal werk, alle profielen (niveau 4)*	7
Verpleegkunde (niveau 4)	17
Pedagogisch werk (niveau 4)	1
Totaal	52

** Binnen de opleidingen maatschappelijke zorg en sociaal werk is het mogelijk om verschillende profielen te kiezen, het onderwijs is echter grotendeels hetzelfde voor de verschillende profielen. Daarom is er voor gekozen geen onderscheid te maken wat betreft profielen in deze tabel.*

Zoals in tabel 3.2 te zien is, is vanuit het hbo vooral een respons vanuit ‘Social Work’ en de (voormalige) MWD en SPH opleidingen. Het betreft zes opleidingen met een gezamenlijke respons van 26 ingevulde vragenlijsten. De Verpleegkunde opleiding is vertegenwoordigd met een respons van 17 ingevulde vragenlijsten. De opleidingen psychomotorische therapie en toegepaste gerontologie kennen beiden een respons van 1, maar deze opleidingen worden dan ook op weinig hogescholen aangeboden. Vanuit de opleiding Toegepaste Psychologie is van geen enkele hogeschool een respons gekomen.

Zoals in tabel 3.3 te zien is, is vanuit de universiteiten voor zeven verschillende studierichtingen de vragenlijst ingevuld. Op wo-niveau is de psychologie-opleiding in dit onderzoek het meest vertegenwoordigd met negen ingevulde vragenlijsten. Daarbij worden op wo-niveau minder opleidingen aangeboden dan op mbo- en hbo-niveau. Om deze reden kan worden gesteld dat de opleidingen geneeskunde en sociologie ook relatief goed vertegenwoordigd zijn in dit onderzoek (beiden vijf ingevulde vragenlijsten). Tot slot zijn enkele vragenlijsten ingevuld voor de opleidingen

(ortho)pedagogiek, gezondheidswetenschappen en psychobiologie. Er is geen respons binnen gekomen van de opleiding verplegingswetenschappen.

Tabel 3.2 Overzicht opleidingen en respons hbo	
Opleidingen hbo	Respons
Social work (voorheen MWD, SPH, CMV)*	14
MWD, SPH CMV**	12
Verpleegkunde	17
Toegepaste psychologie	0
Psychomotorische therapie	1
Toegepaste gerontologie	1
Totaal	45

* *Het merendeel van deze bacheloropleidingen gaat over naar een brede bacheloropleiding Social Work in de komende jaren (zie landelijk opleidingsdocument Sociaal Werk).*

** *Vanuit de opleiding CMV is geen respons gekomen.*

Tabel 3.3 Overzicht opleidingen en respons wo	
Opleiding wo	Respons
Geneeskunde	5
Psychologie	9
Sociologie	5
(Ortho)pedagogiek	1
Gezondheidswetenschappen	2
Psychobiologie	1
Verplegingswetenschappen	0
Totaal	23

Het merendeel van de opleidingen op de drie onderwijsniveaus waar een respons van is ontvangen binnen dit onderzoek biedt verslavingskunde aan. Binnen het mbo geeft 77% van de respondenten aan dat er een aanbod verslavingskunde is, binnen het hbo is dit 89% en binnen wo 83%. Hier is mogelijk sprake van een over rapportage, omdat er soms meerdere respondenten binnen één opleiding of één onderwijsinstelling een vragenlijst hebben ingevuld. Het aanbod verslavingskunde is hierdoor mogelijk dubbel geteld.

3.2 RESULTATEN MBO

Binnen het mbo niveau 3 en 4 is het mogelijk om te kiezen voor een Beroeps Opleidende Leerweg (BOL) variant van een opleiding of een Beroeps Begeleidende Leerweg (BBL) variant. Het belangrijkste verschil tussen deze twee vormen is dat een student binnen de BOL leerweg een student is en meerdere stages loopt en bij de BBL vorm een arbeidsovereenkomst heeft met een werkgever en daarnaast naar school gaat. De meeste respondenten (60%) geven aan dat het verslaving-gerelateerde onderwijs wordt aangeboden binnen de BOL variant van de opleiding. Een derde van de respondenten (34%) geeft aan dat verslavingskunde zowel binnen de BOL- als de BBL variant wordt aangeboden.

Tot slot geeft 6% van de respondenten aan dat er alleen binnen de BBL variant onderwijs met betrekking tot verslavingskunde wordt aangeboden.

3.2.1 ONDERWIJS MET BETREKKING TOT VERSLAVINGSKUNDE

Op een groot deel van de mbo opleidingen, binnen dit onderzoek, wordt verslavingskunde – in welke vorm dan ook- aangeboden (80% van de respondenten geeft dit aan). In tien vragenlijsten werd weergegeven dat er geen aandacht is voor verslavingskunde. Dit betreft voor enkele MBO's de opleidingen Verzorgende IG, combinatie opleiding Maatschappelijke zorg/ Verzorgende IG, Maatschappelijke zorg en Sociaal Werk. Twee respondenten hebben aangegeven dat verslavingskunde eerst wel onderdeel was van de opleiding, maar dat verslavingskunde uit het onderwijsaanbod is verdwenen vanuit kostenoverweging en omdat er geen werk in is te vinden omdat instellingen vooral beroepskrachten met niveau 5 zouden willen in plaats van niveau 4. Vier respondenten geven aan dat er wel plannen zijn om volgend cursusjaar verslavingskunde in het onderwijs op te nemen.

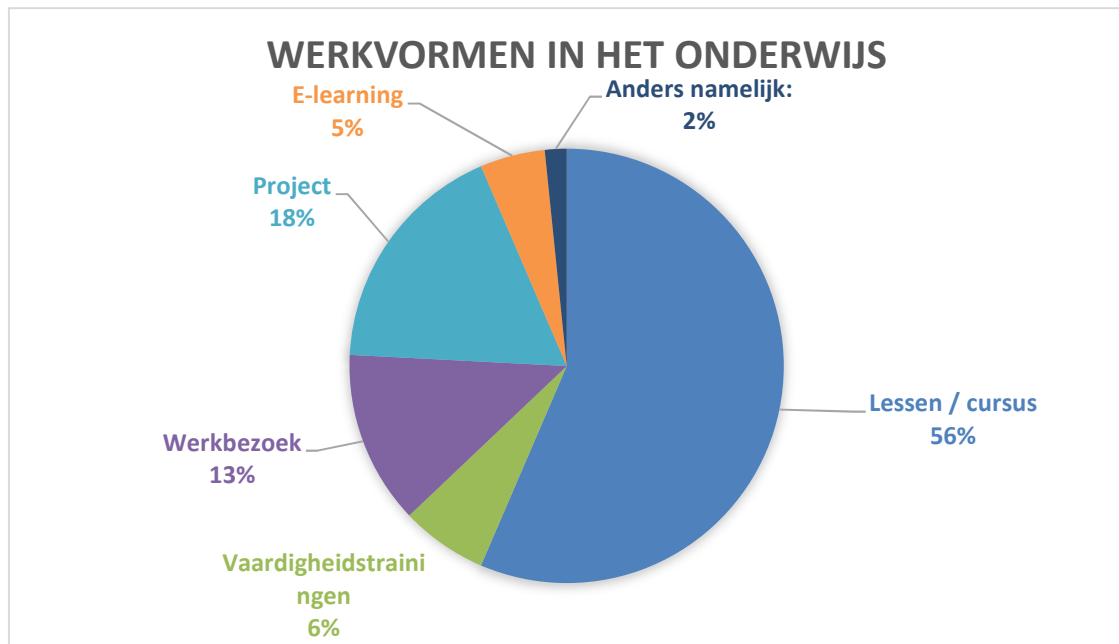
Over het algemeen wordt door respondenten aangegeven dat zij het (heel) belangrijk vinden dat er binnen de opleiding waar zij bij betrokken zijn aandacht is voor verslavingskunde.

Door meerdere respondenten van de verschillende opleidingen wordt aangegeven dat het onderwerp verslavingskunde als belangrijk wordt gezien, omdat het een onderdeel is van het toekomstige beroep en daarnaast ook relevant is voor de ontwikkeling en bewustwording van studenten. Ook wordt twee keer genoemd dat studenten soms zelf verslaafd zijn en onderwijs over verslavingskunde ook voorlichting naar studenten is.

Leerjaar	Aantal respondenten
Leerjaar 1	12
Leerjaar 2	24
Leerjaar 3	24
Leerjaar 4	10

Verslavingskunde wordt binnen de verschillende leerjaren van de opleidingen aangeboden, de meeste respondenten geven aan dat dit in leerjaar twee of drie aan de orde komt.

Figuur 3.1: Werkvormen binnen het verslaving-gerelateerde onderwijs (n=35)

Uit bovenstaand figuur wordt duidelijk dat binnen de verschillende opleidingen gebruik wordt gemaakt van verschillende onderwijsvormen, waarbij met name lessen/cursus worden genoemd door respondenten als werkvorm waarin verslavingskunde wordt aangeboden.

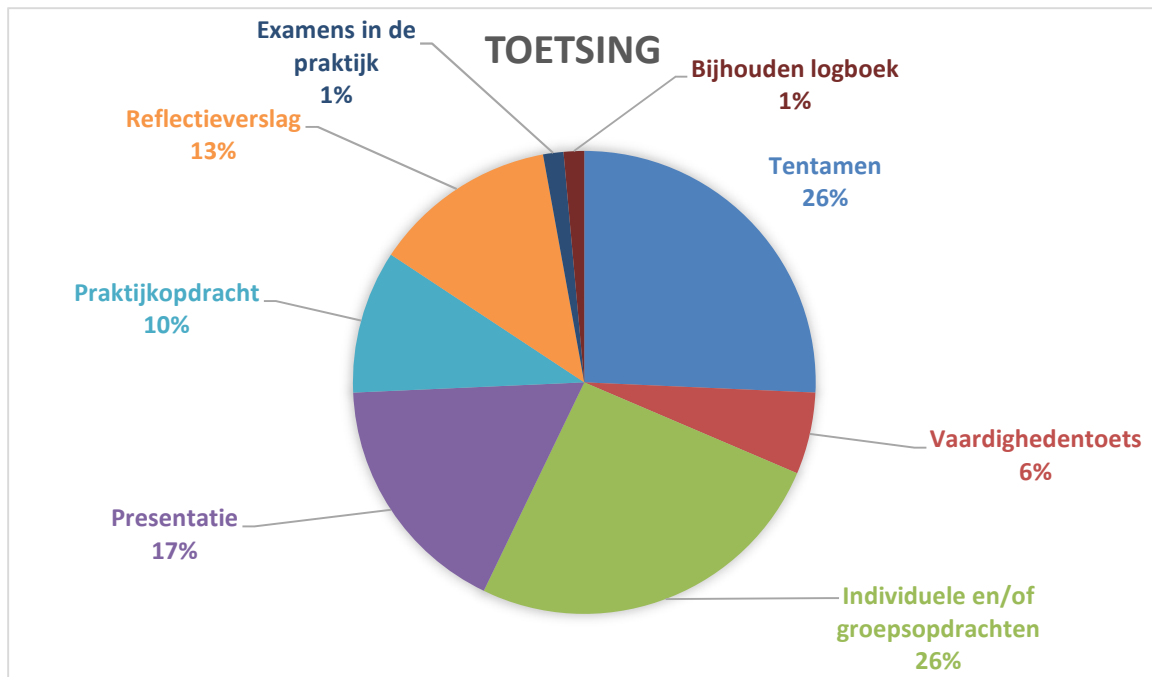
Er is gevraagd aan welke thema's aandacht wordt besteed binnen het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde (tabel 3.5). Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen.

Thema's binnen verslavingskunde	Aantal keer gekozen
Middelen (aard & werking)	32
Typen verslaving (verschillende typen en middelen)	33
Neurobiologie / fysiologie van verslaving	16
Psychologische verklaring modellen	17
Sociologische verklaring modellen	15
Epidemiologie (voorkomen van verslaving bij algemene bevolking)	13
Farmacotherapie / medicamenteuze behandeling van verslaving	13
Hulpverlening	27
Ervaringsdeskundigheid	21
Herstelgericht werken	14
Preventie activiteiten	20
Beleid & Wetgeving	9
Onderzoeksmethoden & technieken	2
Anders, namelijk:	
Cirkel van verandering	1
Medicijnverslaving	1

In het onderwijs van de verschillende opleidingen wordt aan alle bovenstaande thema's aandacht besteed. De vaardigheden 'typen verslaving', 'middelen' en 'hulpverlening' zijn het meest aangekruist. Er is vervolgens aan de respondenten gevraagd welke thema's de meeste aandacht krijgen in het onderwijs: 1) middelen (aard en werking), 2) typen verslaving en 3) hulpverlening of begeleiding bij verslaving. Binnen de verschillende opleidingen zijn hierin geen grote verschillen gevonden.

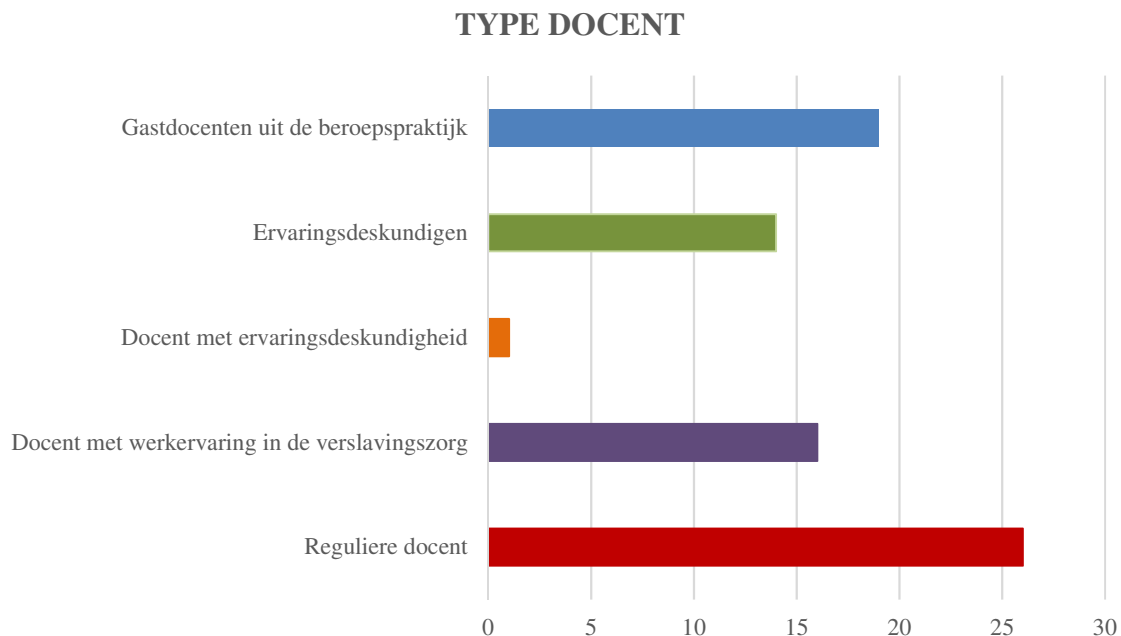
Vaardigheden binnen verslavingskunde	Aantal keer gekozen
Signaleren van middelengebruik / verslaving	26
Gespreksvaardigheden	21
Analyseren van ziektebeelden naar oorzaak, symptomen, onderzoek en behandeling	8
Toepassen (gedrags-)interventies	16
Werken met protocollen en richtlijnen	9
Verpleegkundig handelen/begeleiden	17
Methodisch handelen	14
Multidisciplinair werken	12
Herstelgericht werken	11
Preventie activiteiten	9

Er worden volgens de respondenten verschillende vaardigheden aangeleerd binnen het verslaving-gerelateerd onderwijs. Respondenten konden bij deze vraag ook meerdere antwoorden kiezen en zoals te zien is in tabel 3.6 komen alle vaardigheden in de verschillende opleidingen wel in meer of mindere mate aan bod. Er is vervolgens gevraagd aan welke vaardigheden in verhouding de meeste aandacht wordt besteed. Algemeen gezien wordt volgens de respondenten aan de volgende vaardigheden het meest aandacht besteed: 1) signaleren van middelengebruik, 2) gespreksvaardigheden en 3) toepassen gedragsinterventies. Binnen de opleidingen zijn daarnaast verschillende accenten te noemen. Bij Verpleegkunde en Verzorgende IG wordt verhoudingsgewijs meer aandacht besteed aan verpleegkundig handelen of begeleiden. Bij de opleidingen Maatschappelijke zorg en de combinatie opleiding aan methodisch werken en handelen.

Figuur 3.2: Toetsingsvormen verslaving-gerelateerd onderwijs

Kijkend naar de toetsing van verslaving-gerelateerd onderwijs zijn de drie meest voorkomende vormen van toetsen, volgens de respondenten: een tentamen, individuele en/of groepsopdrachten en het geven van een presentatie. Met name bij Verpleegkunde wordt verslaving-gerelateerd onderwijs getoetst door middel van een tentamen (door 10 respondenten aangegeven).

Figuur 3.3 : Type docent (n=35)

Bij de verschillende opleidingen wordt gebruik gemaakt van diverse typen docenten. Hierbij valt het op dat er met name reguliere docenten worden ingezet, daarnaast komt het ook voor dat (gast)docenten uit de beroepspraktijk worden ingezet of ervaringsdeskundigen. Het aantal uren dat binnen het onderwijs aan verslavingskunde wordt besteed, varieert tussen de 2 en 30 uren (meest genoemd);

waarbij er ook uitschieters naar boven zijn (120 uren). Deze uitschieters komen mogelijk voort uit keuzeonderwijs (sommige respondenten hebben de studiebelasting van de gehele opleiding weergegeven).

Over het algemeen wordt door respondenten aangegeven dat zij tevreden of neutraal zijn over de omvang van het verslavingsonderwijs binnen hun opleiding. Opvallend is dat geen enkele respondent weergeeft erg tevreden te zijn.

Door meerdere respondenten van verschillende opleidingen wordt aangegeven dat het thema verslavingskunde wat onderbelicht is binnen de opleiding waar zij betrokken bij zijn. Dit zou meer aandacht kunnen krijgen. Een respondent geeft ook aan dat verslaving niet als een vak wordt gezien maar als een thema dat op meerdere plaatsen terugkomt in de opleiding en daardoor vaak besproken wordt binnen de opleiding (Maatschappelijke zorg). Ook wordt aangegeven dat er weinig studenten zijn die 'iets' met verslaving gaan doen in de stage, waardoor het onderwerp slechts kort wordt aangestipt (Sociaal Werk).

Het merendeel van de respondenten geeft aan tevreden of neutraal te zijn over de kwaliteit van het verslaving-gerelateerde onderwijs. Er zijn 16 respondenten die een toelichting hebben gegeven bij hun antwoord op de vraag over de kwaliteit van het onderwijs. Hieruit komt naar voren dat het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde meer diepgang kan hebben en voor studenten inzichtelijker kan worden gemaakt. Een respondent geeft ook aan behoefte te hebben aan uitwisseling met andere docenten over inhoud van projecten en lessen (Maatschappelijke zorg).

3.2.2 STAGE BINNEN VERSLAVINGSKUNDE

Er wordt door 22 (van 35) respondenten aangegeven dat er mogelijkheid is tot het lopen van een verslaving-gerelateerde stage. Bij de opleiding Verzorgende – IG geven alle vier de respondenten aan dat hier geen mogelijkheid toe is en bij de Verpleegkunde opleiding wordt dit door zes respondenten aangegeven (tegenover 9 die aangeven dat wel mogelijk is). De mogelijkheid tot het lopen van deze stage zich concentreert in met name het derde jaar van de opleidingen (zie tabel 3.7). Respondenten konden meerdere antwoorden geven.

Stage in opleiding	Aantal respondenten
Leerjaar 1	0
Leerjaar 2	11

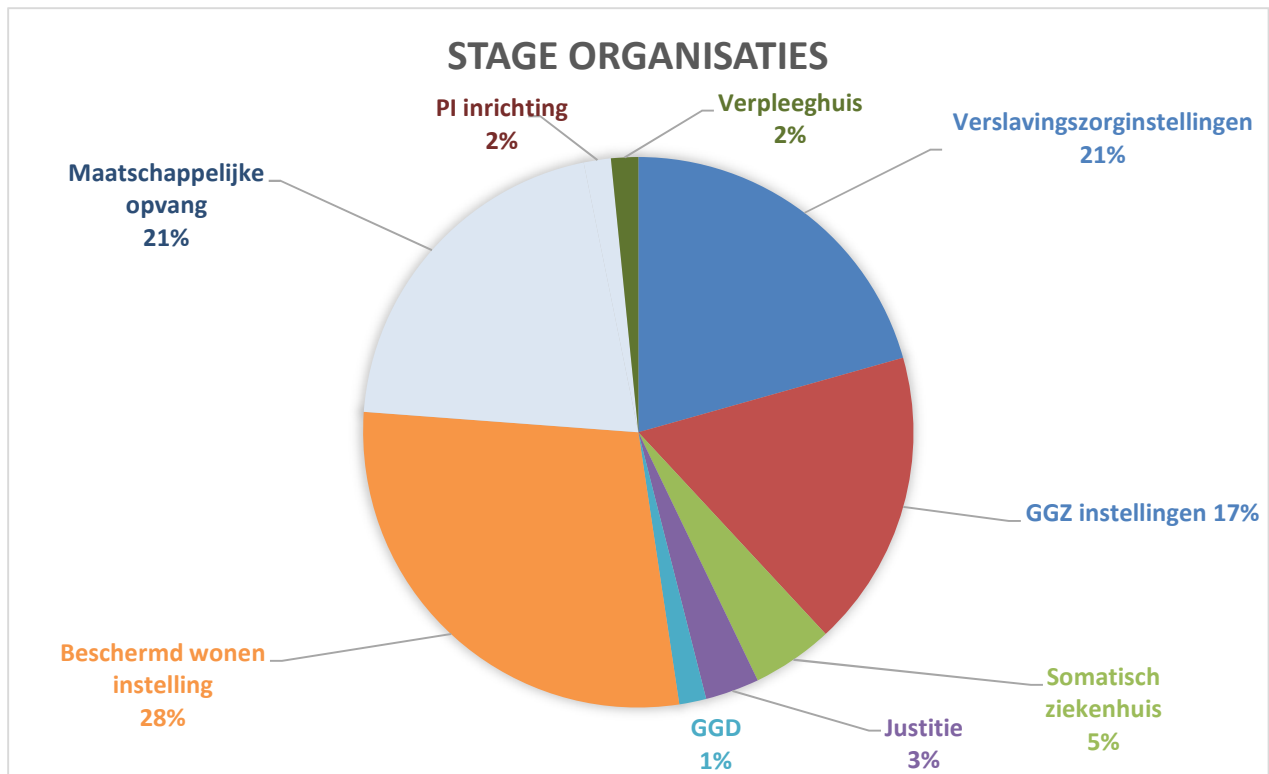
Leerjaar 3	20
Leerjaar 4	8

Aan respondenten is gevraagd welke kerntaken er geleerd worden tijdens de stage. De kerntaken van de stages aan verschillende opleidingen centreren zich rondom: kennismaken met verslavingsproblematiek, leren van methodisch/planmatig handelen, leren samenwerken in multidisciplinair teamverband en in de praktijk brengen van gesprekstechnieken. Binnen de Verpleegkunde opleiding en de combinatieopleiding Maatschappelijke Zorg/Verzorgende IG is meer aandacht voor het leren en het toepassen van verpleegkundig handelen en begeleiden dan in de andere opleidingen.

Tabel 3.8: Kerntaken stage (n=22)	
Kerntaken stage	Aantal respondenten
Kennismaken met verslavingsproblematiek	18
Signaleren van verslaving	12
Leren van methodisch/planmatig handelen	20
Leren van verpleegkundig handelen en begeleiden	9
Toepassen van methodisch/planmatig handelen	13
Toepassen van verpleegkundig handelen en begeleiden	9
Toepassen van (gedrags-)interventies	12
In de praktijk brengen van gesprekstechnieken	16
Analyseren van ziektebeelden naar oorzaak, symptomen, onderzoek en behandeling	6
Herstelgericht werken	12
Leren samenwerken in multidisciplinair teamverband	17
Preventie activiteiten	6

Er wordt door 22 respondenten aangegeven dat er binnen de stage op de opleiding waar zij de vragenlijst voor invullen gewerkt wordt met beroepsproducten. Er worden veel verschillende antwoorden gegeven ten aanzien van de vorm en invulling van deze beroepsproducten. Bij drie opleidingen (Maatschappelijke zorg, Sociaal Werk, Verpleegkunde) wordt als beroepsproduct een (beroeps)praktijkexamen genoemd. Daarnaast wordt genoemd verpleegplannen, preventieactiviteiten (Verpleegkunde), activiteitenplannen of onderzoek doen (Maatschappelijke zorg), reflectie, stageopdrachten (Combinatieopleiding), organiseren van een voorlichtingsbijeenkomst, onderzoek doen (Sociaal Werk).

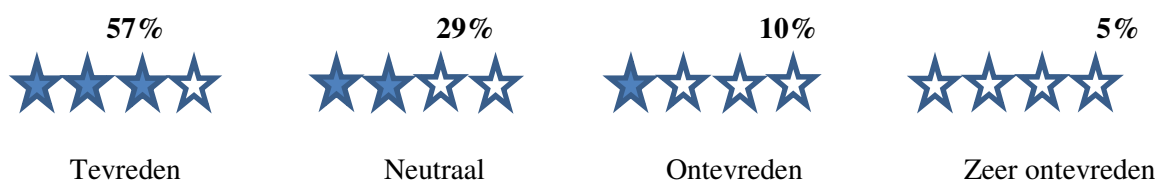
De omvang van de stage varieert van 200 tot 1300 uren. Dit geldt dus voor de gehele stage en kan per student anders ingevuld worden (wel of niet verslaving-gerelateerde stage bijvoorbeeld) en is afhankelijk van het leerjaar waarin de stage plaats vindt.

Figuur 3.4: Organisaties waar een verslaving-gerelateerde stage gelopen kan worden (n=21)

Verslaving-gerelateerde stages worden over het algemeen uitgevoerd bij verslavingszorginstellingen, instellingen voor beschermd wonen, de maatschappelijke opvang of psychiatrische ziekenhuizen. Door respondenten van opleidingen als Maatschappelijke Zorg of Sociaal Werk wordt vaker aangegeven dat een stage lopen op de Maatschappelijke opvang tot de mogelijkheden behoort. Door respondenten van de Verpleegkunde opleidingen wordt vaker aangegeven dat een stage in een psychiatrisch ziekenhuis mogelijk is.

Over het algemeen wordt door respondenten aangegeven dat zij tevreden of neutraal zijn over de omvang van de stage binnen hun opleiding. Opvallend is dat geen enkele respondent zeer tevreden is.

Negen respondenten geven een toelichting bij deze vraag. Er wordt veelal aangegeven dat de vraag naar stage instellingen, waar een verslaving-gerelateerde stage gelopen kan worden, groter is dan het aanbod. Twee respondenten geven tevens aan dat sommige instellingen alleen met wo-stagiaires werken.

3.3 RESULTATEN HBO

Binnen het hbo hebben 31 respondenten de inhoudelijke vragen in het onderzoek beantwoord. Door 60% van de respondenten wordt aangegeven dat het verslaving-gerelateerde onderwijs zowel binnen de voltijd- als de deeltijd variant van de opleiding wordt aangeboden. Ruim een kwart (26%) geeft aan dat verslavingskunde aangeboden wordt binnen de voltijd opleiding en 10% geeft aan dat verslavingskunde alleen onderdeel is van de deeltijd opleiding. Tot slot geven twee respondenten (6%) aan dat verslavingskunde wordt aangeboden binnen de duaal en deeltijd variant of de duaal en voltijd variant van de opleiding.

Respondenten is gevraagd of er binnen de hogeschool een minor verslavingskunde wordt aangeboden. Meer dan de helft van de respondenten (53%) geeft aan dat dit het geval is. Dit hoge percentage kan worden verklaard doordat er van meerdere hogescholen ook meerdere reacties binnen zijn gekomen. Dit percentage geeft geen beeld van het totaal aantal hogescholen in Nederland dat een minor verslavingskunde aanbiedt.

3.3.1 ONDERWIJS MET BETREKKING TOT VERSLAVINGSKUNDE

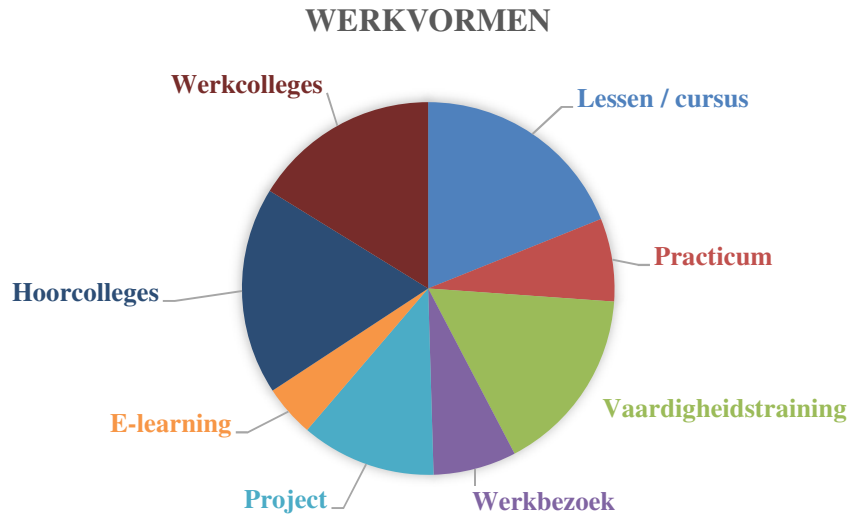
Op een groot deel van de hbo opleidingen die deelgenomen hebben aan het onderzoek wordt verslavingskunde – in welke vorm dan ook- aangeboden (89%). Er is incidenteel aangegeven dat er binnen Social Work of Verpleegkunde opleidingen geen aandacht is voor dit onderwerp (5 keer). Respondenten gaven hierbij aan dat verslavingskunde soms is ondergebracht in minoren en niet meer binnen de ‘eigen’ opleiding wordt verzorgd. Twee respondenten (van beide opleidingen één) geven aan dat er volgend jaar wel plannen zijn om onderwijs op het gebied van verslavingskunde aan te bieden.

Over het algemeen wordt door respondenten aangegeven dat zij het (heel) belangrijk vinden dat er binnen de opleiding waar zij bij betrokken zijn aandacht is voor verslavingskunde.

Door meerdere respondenten van zowel de verpleegkunde als Social Work (en SPH/MWD/CMV) opleidingen wordt aangegeven dat kennis over verslaving van belang is voor de uitvoering van het beroep. Binnen dit onderzoek is door geen enkele respondent aangegeven dat het aanbieden van verslavingskunde (helemaal) niet als belangrijk wordt gezien.

Verslavingskunde wordt binnen verschillende fases van de opleidingen aangeboden, waarbij respondenten aangeven dat dit onderwerp het meest wordt besproken in het tweede jaar van de major fase (55%) of een minor (52%). In de propedeuse wordt het minst vaak verslavingskunde in het onderwijs aangeboden (13%).

Figuur 3.5: werkvormen (N=31)

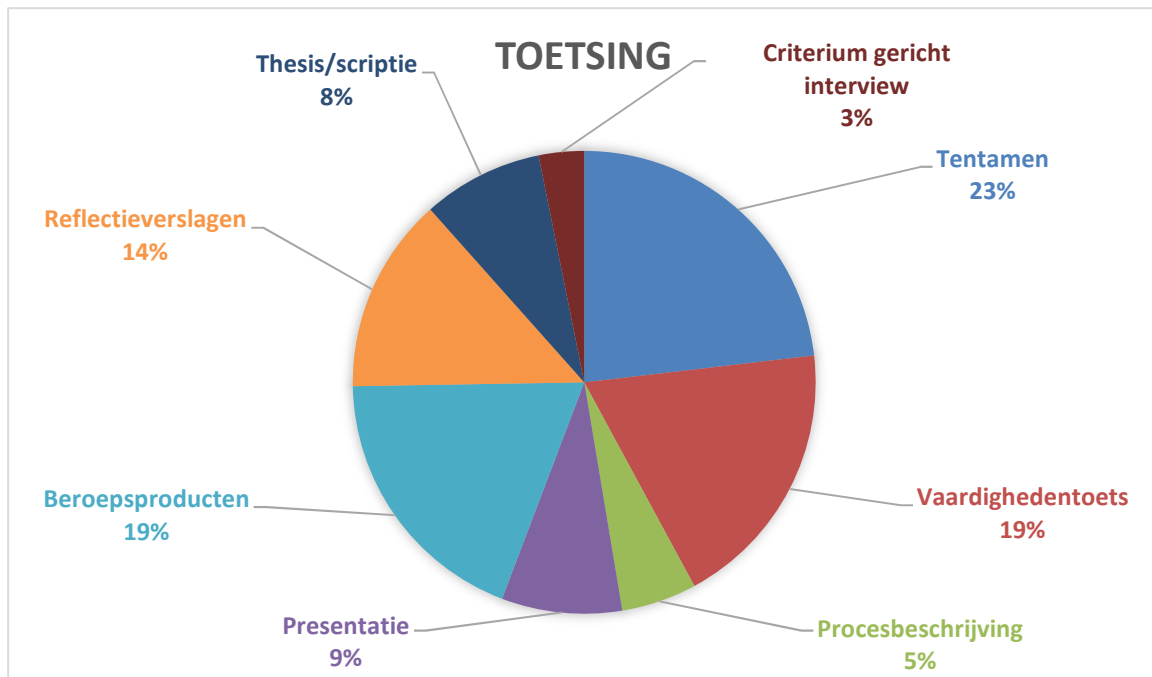
Uit bovenstaand figuur wordt duidelijk dat binnen de verschillende opleidingen gebruik wordt gemaakt van verschillende onderwijsvormen waarbij hoorcolleges, werkcolleges, lessen en vaardigheidstrainingen het vaakst genoemd worden. Bij 'anders namelijk' is genoemd dat er praktijkopdrachten plaats vinden of speeddates met ervaringsdeskundigen.

Tabel 3.9: Thema's verslaving-gerelateerd onderwijs (n=31)	
Thema's	Aantal keer gekozen
Middelen (aard & werking)	28
Typen verslaving (o.a. DSM-5)	28
Neurobiologie / fysiologie van verslaving	22
Psychologische verklaring modellen	27
Sociologische verklaring modellen	21
Epidemiologie	21
Farmacotherapie / medicatie	18
Hulpverlening	28
Ervaringsdeskundigheid	18
Herstelgericht werken	19
Preventie activiteiten	18
Beleid & Wetgeving	18
Onderzoeksmethoden & technieken	10
Anders namelijk:	
Culturele aspecten	2
Psychopathologie	1
Outreachend werken	1

Respondenten konden meerdere antwoorden geven op de vraag aan welke thema's aandacht wordt besteed binnen verslavingskunde. Zoals te zien in tabel 3.9 wordt in het onderwijs van de verschillende opleidingen aan alle bovenstaande thema's aandacht besteed. De volgende thema's komen volgens de respondenten in verhouding het meest aan bod: 1) type verslaving, middelen en gebruik, 2) hulpverlening en 3) verklaringmodellen. Binnen de opleidingen is een aantal verschillen te benoemen. Bij Social Work wordt verhoudingsgewijs meer aandacht besteed aan herstel/herstelgericht werken en bij Verpleegkunde wordt dubbele diagnose/comorbiditeit ook genoemd naast motiverende gespreksvoering. Dit wordt bij Social Work ook genoemd, maar in mindere mate.

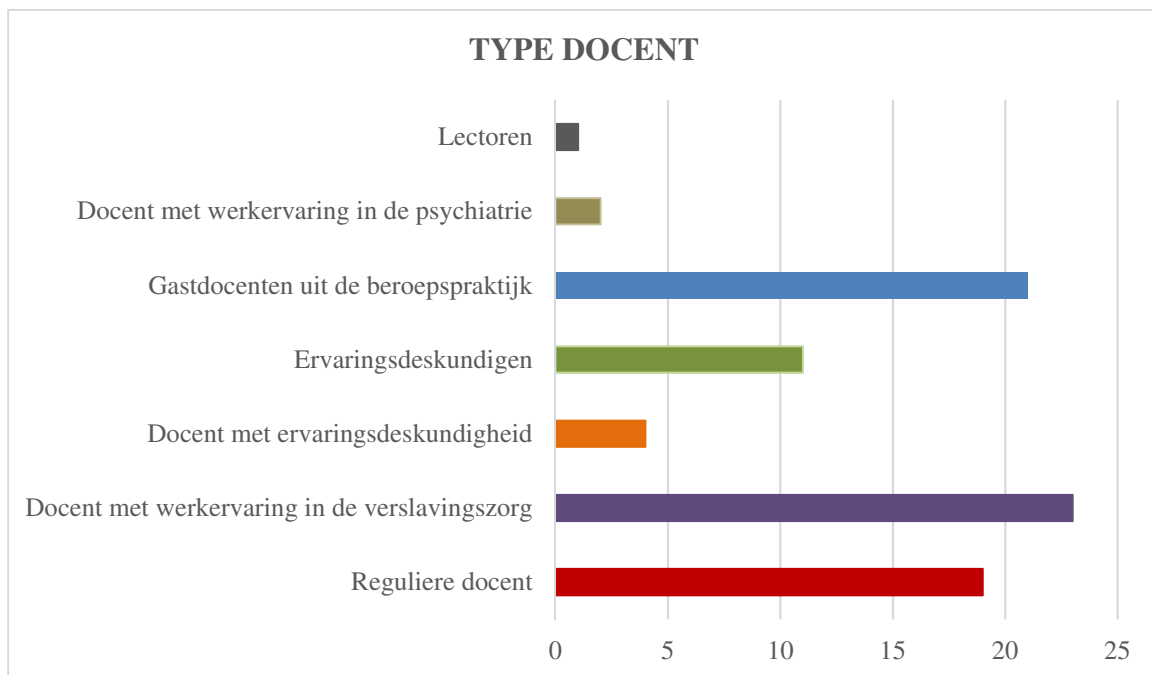
Tabel 3.10: Vaardigheden verslaving-gerelateerd onderwijs (n=31)	
Vaardigheden	Aantal keer gekozen
Signaleren van middelengebruik / verslaving	21
Motiverende gespreksvoering	26
Begeleidingstechnieken	18
Toepassen cognitieve gedragstherapeutische interventies	13
Systeemgericht werken	9
Herstelgericht werken	18
Verslavingsanamnese afnemen	6
Werken met protocollen en richtlijnen	9
Multidisciplinair werken	13
Preventie activiteiten	12
Anders namelijk;	
Inzicht in type verslaving en ontstaan	1
Classificatie en behandeling	1
Psychofarmaca	1
IDDT, CRA, Wijkgericht werken, harm reduction, omgaan met intoxicatie en detoxificatie	1

Er worden verschillende vaardigheden aangeleerd binnen het verslaving-gerelateerde onderwijs. Algemeen gezien wordt, volgens de respondenten, aan de volgende vaardigheden het meeste aandacht besteed: 1) motiverende gespreksvoering en 2) signaleren van middelengebruik. Hierbij wordt binnen Social Work (en MWD/SPH/CMV) vooral aandacht besteed aan herstelgericht werken en bij verpleegkunde aan begeleidingstechnieken.

Figuur 3.6: Toetsingsvormen verslaving-gerelateerd onderwijs (n=31)

Kijkend naar de toetsing van verslaving-gerelateerd onderwijs zijn de drie meest voorkomende vormen van toetsen volgens de respondenten: een tentamen, vaardighedentoets en beroepsproducten. Binnen de Social Work en MWD/SPH opleidingen wordt daarnaast ook veel getoetst door middel van reflectieverslagen (12 respondenten geven dit aan namens deze twee opleidingen).

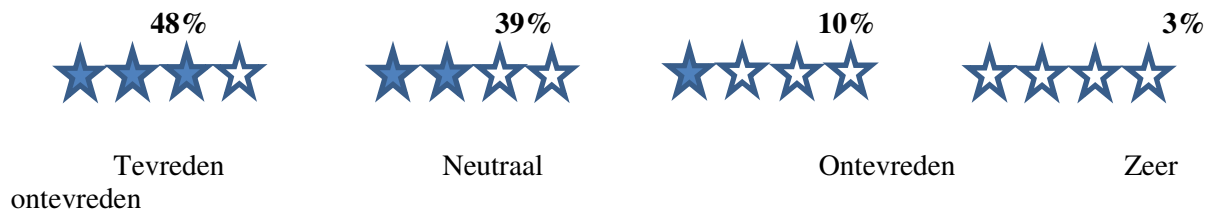

Figuur 3.7: Type docent (n=31)

Bij de verschillende opleidingen wordt gebruik gemaakt van diverse typen docenten. Het valt op dat vooral wordt gewerkt met docenten die werkervaring in de verslavingszorg hebben of dat wordt gewerkt met gastdocenten uit de beroepspraktijk.

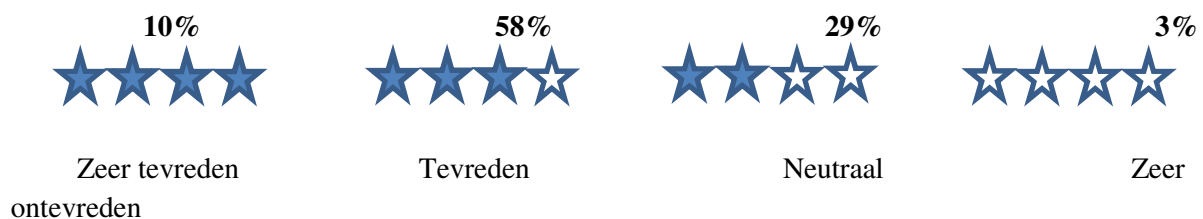
Met betrekking tot de totale studieomvang (in EC) van verslavingskunde binnen de opleiding lopen de antwoorden erg uiteen, waardoor het weinig zinvol is om een gemiddelde te geven. De verschillen lopen uiteen van een klein onderdeel in het onderwijs dat gericht is op verslavingskunde (minder dan 1 EC) tot aan een hele minor gericht op verslavingskunde (meer dan 30 EC).

Over het algemeen wordt door respondenten aangegeven dat zij tevreden of neutraal zijn over de omvang van het verslavingsonderwijs binnen hun opleiding. Opvallend is dat niemand zeer tevreden is.

Door meerdere respondenten van zowel de Verpleegkunde als Social Work en SPH/MWD/CMV opleidingen wordt aangegeven dat het verslavingsonderwijs meer gestructureerd kan worden aangeboden.

Het merendeel van de respondenten geeft aan tevreden of neutraal te zijn over de kwaliteit van het verslaving-gerelateerde onderwijs. Daarnaast wordt ook aangegeven dat onderwijs bijvoorbeeld door docenten uit de praktijk wordt gegeven en er een direct link is met beroepspraktijk studenten. Ook wordt gezegd dat er nog meer aandacht aan het onderwerp kan worden besteed. Studenten krijgen nu vooral oppervlakkig kennis aangeboden en een kleine groep studenten krijgt onderwijs met meer diepgang op dit onderwerp.

3.3.2 STAGE BINNEN VERSLAVINGSKUNDE

Er wordt door 29 (van 31) respondenten aangegeven dat er mogelijkheid is tot het lopen van een verslaving-gerelateerde stage. Daarbij concentreert de mogelijkheid tot het lopen van een stage zich met name in het derde jaar van de opleidingen, zoals is tabel 3.11 te zien is.

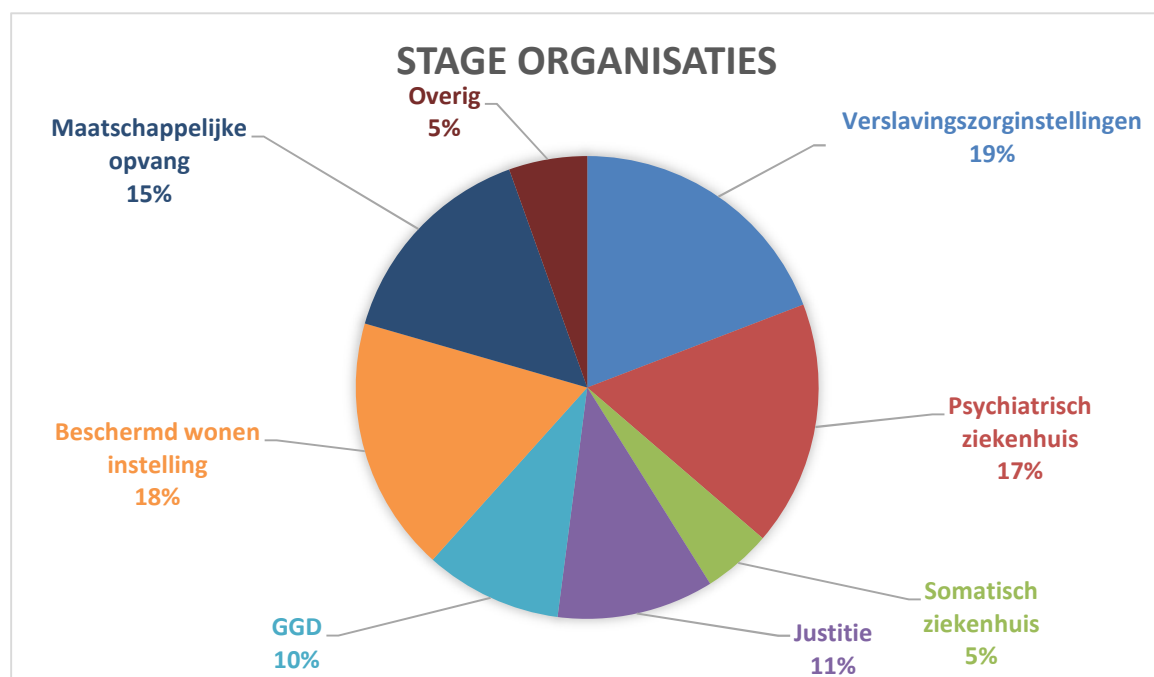
Fase opleiding	Aantal respondenten
Propedeuse	8
Majorfase jaar 2	16
Majorfase jaar 3	27
Majorfase jaar 4	14

De leeruitkomsten van de stages in verschillende opleidingen centreren zich rondom kennismaken met verslavingsproblematiek, in de praktijk brengen van gesprekstechnieken, leren samenwerken in multidisciplinair teamverband en toepassen van gedragsinterventies. Drie respondenten geven aan dat

de mate waarin aan de leeruitkomst gewerkt wordt ook afhangt van de plaats van de stage in de opleiding (er wordt meer van studenten verwacht in een derdejaars stage dan in een eerstejaars stage).

Tabel 3.12. Leeruitkomsten verslaving-gerelateerde stage (n= 27)	
Leeruitkomsten stage	Aantal respondenten
Kennismaken met verslavingsproblematiek	24
Signaleren van verslaving	18
Leren van verslavingsgerichte begeleidings-/verpleeg(technische) vaardigheden	22
Toepassen van begeleidings-/verpleeg(technische) vaardigheden	20
In de praktijk brengen van gesprekstechnieken	25
Toepassen van gedragsinterventies	23
Verslavingsanamnese afnemen	8
Herstelgericht werken	20
Leren samenwerken in multidisciplinair teamverband	24
Preventie activiteiten	16

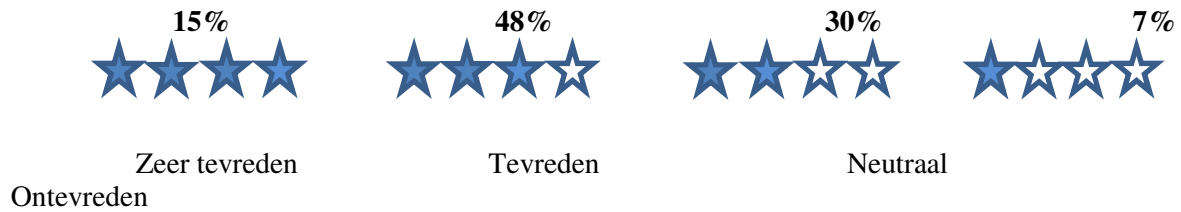
Er wordt door 23 van de 28 respondenten aangegeven dat er binnen de stage op de opleiding waar zij de vragenlijst voor invullen gewerkt wordt met beroepsproducten. Er worden veel verschillende antwoorden gegeven ten aanzien van de vorm en invulling van deze beroepsproducten. Bij Social Work wordt onder andere genoemd het maken van een signaleringsplan. Bij MWD/SPH wordt genoemd een preventieactiviteit of plan van aanpak onderzoeksproject en bij Verpleegkunde het maken van een verpleegplan, preventieplan of zorgplan. De omvang van de stage varieert van 35-90 EC's. Hierbij moet opgemerkt worden dat studenten zelf invulling kunnen geven aan deze stage en deze hoeft niet altijd verslaving-gerelateerd te zijn.

Figuur 3.7: Organisaties waar een verslavings-gerelateerde stage gelopen kan worden

Verslaving-gerelateerde stages worden over het algemeen uitgevoerd bij verslavingszorginstellingen, psychiatrische ziekenhuizen en de maatschappelijke opvang. Door respondenten van Social Work en MWD/SPH wordt vaker aangegeven dat een stage bij een maatschappelijke opvang tot de mogelijkheden behoort.

Over het algemeen wordt door respondenten aangegeven dat zij tevreden of neutraal zijn over de omvang van de stage binnen hun opleiding. Opvallend is dat niemand zeer ontevreden is.

Respondenten van Social Work, MWD/SPH en Verpleegkunde geven aan dat het lastig kan zijn voor studenten om een verslaving-gerelateerde stage te lopen, omdat er weinig aanbod is en een grote groep studenten. Bij Verpleegkunde wordt specifiek genoemd dat er te weinig stageplekken zijn in de verslavingszorg en dat er anderzijds ook te weinig aandacht is voor verslaving op andere stageplekken.

3.4 RESULTATEN WO

Binnen het wo hebben 23 respondenten een vragenlijst ingevuld voor diverse opleidingen, zie tabel 3.3 in paragraaf 3.1. Het algemene beeld binnen de deelnemende opleidingen is dat verslavingskunde met name binnen de bachelor aangeboden wordt. Opvallend is dat vooral binnen de psychologie opleiding ook in de masterfase aandacht wordt besteed aan dit onderdeel.

Een groot deel van de respondenten (83%) geeft aan dat er binnen hun opleiding verslavingskunde wordt aangeboden. Het is opvallend dat binnen de sociologie opleiding weinig aandacht voor verslavingskunde is. Van de vijf respondenten (werkzaam op vier verschillende universiteiten) geven vier respondenten aan dat er binnen de opleiding geen verslavingskunde wordt geboden. Verslavingskunde is bij deze sociologie opleidingen in het verleden ook geen onderdeel van de opleiding geweest en er zijn naar vermeld geen plannen om dit volgend studiejaar alsnog aan te bieden.

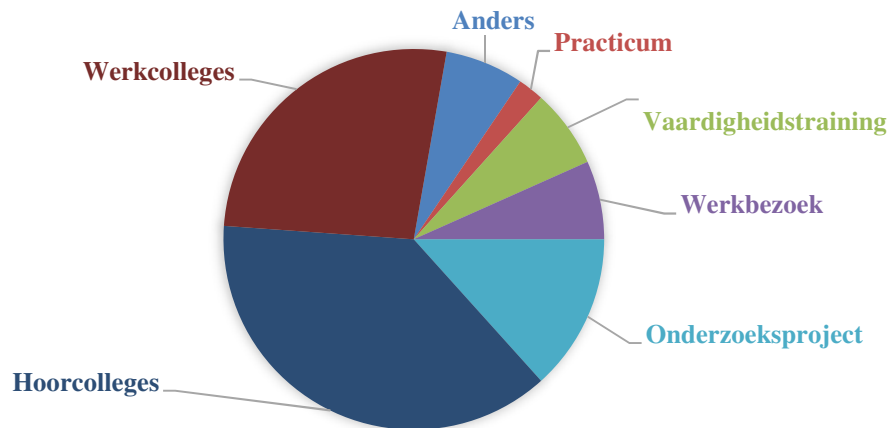
3.4.1 ONDERWIJS MET BETREKKING TOT VERSLAVINGSKUNDE

Er zijn 18 respondenten die antwoord hebben gegeven op de inhoudelijke vragen van dit onderzoek. Zij vinden het over het algemeen (heel) belangrijk dat verslavingskunde onderdeel is van de opleiding. Er wordt opgemerkt dat onderwijs op het gebied van verslavingskunde zeer relevant is gezien de ‘prevalentie en ernst van de problematiek’. Van de respondenten antwoordt 22% neutraal. Het gaat om de opleidingen sociologie, (ortho)pedagogiek en psychobiologie. Geen enkele respondent vindt het aanbieden van verslavingskunde (helemaal) niet belangrijk.

Onderwijs kan in verschillende werkvormen worden aangeboden (figuur 3.8). Binnen de meeste opleidingen wordt gebruikgemaakt van (gast)hoorcolleges. Daarnaast worden veel werkcolleges gegeven. Het is opvallend dat geen enkele respondent heeft aangegeven dat er gewerkt wordt met e-learning. Respondenten van de opleidingen geneeskunde geven verder aan dat er wordt deelgenomen aan onderzoeksprojecten en dat er aandacht is voor werkbezoeken en vaardigheidstrainingen. Ook binnen de psychologie opleidingen wordt deelgenomen aan onderzoeksprojecten. Tot slot hebben meerdere respondenten van de psychologie opleidingen bij ‘anders’ ingevuld dat een literatuurstudie onderdeel is van het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde.

WERKVORMEN IN HET ONDERWIJS

Figuur 3.8: werkvormen binnen verslaving-gerelateerd onderwijs (N=18)

Er is gevraagd aan welke thema's aandacht wordt besteed binnen het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde (tabel 3.13). Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen.

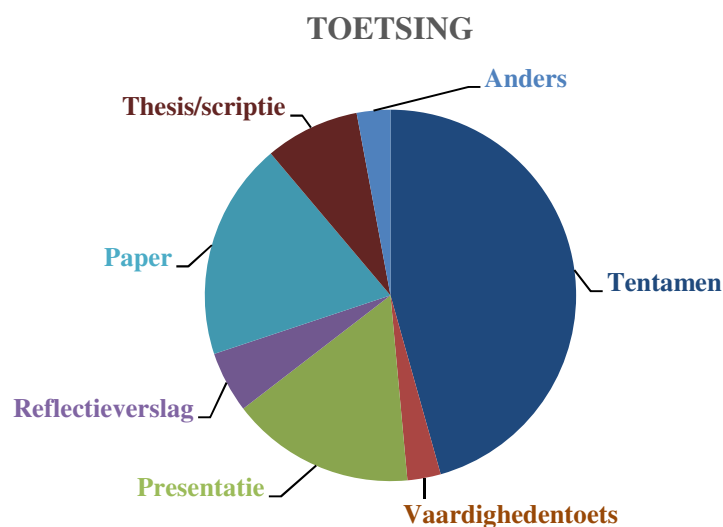
Thema's binnen verslavingskunde	Aantal keer gekozen
Middelen (aard & werking)	15
Typen verslaving (o.a. DSM-5)	15
Neurobiologie / fysiologie van verslaving	15
Psychologische verklaring modellen	15
Sociologische verklaring modellen	10
Epidemiologie	9
Farmacotherapie / medicatie	9
Hulpverlening	11
Ervaringsdeskundigheid	8
Herstelgericht werken	4
Preventie activiteiten	10
Beleid & Wetgeving	7
Onderzoeksmethoden & technieken	8
Anders	2

Binnen het onderwijs van de diverse opleidingen wordt in het algemeen aan alle thema's aandacht besteed (tabel 3.13). Middelen, typen verslaving, neurobiologie en psychologische verklaring modellen zijn het meest aangekruist. Aan de respondenten is vervolgens gevraagd om aan te geven aan welke thema's in verhouding de meeste aandacht wordt besteed. De opleidingen geneeskunde richten zich in verhouding het meeste op zowel psychologische als sociologische verklaring modellen en theorie over middelen. Bij de psychologie opleidingen worden verklaring modellen, middelen/typen verslaving/neurobiologie en hulpverlening het meest genoemd.

Aan respondenten is ook gevraagd aan welke vaardigheden aandacht wordt besteed binnen het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde (tabel 3.14). Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen.

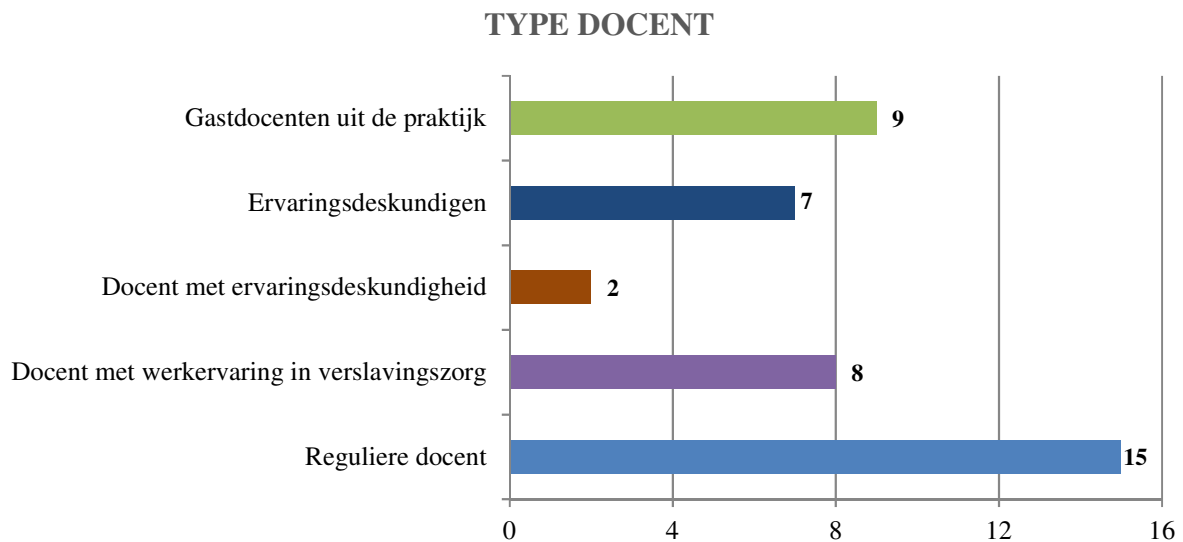
Vaardigheden binnen verslavingskunde	Aantal keer gekozen
Signaleren van middelengebruik / verslaving	7
Diagnose stellen	6
Gesprekstechnieken	8
Begeleidingstechnieken	4
Toepassen gedragsinterventies	5
Verslavingsanamnese afnemen	1
Werken met protocollen en richtlijnen	3
Multidisciplinair werken	2
Preventie activiteiten	5
Anders	7

Studenten kunnen diverse vaardigheden aangeleerd krijgen tijdens de lessen over verslavingskunde. De vaardigheden ‘gesprekstechnieken’ en ‘het signaleren van middelengebruik’ zijn het meeste aangekruist (tabel 3.14). Opvallend is dat meerdere respondenten bij ‘anders’ aangeven dat op bachelor niveau veelal aandacht wordt besteed aan de theorie over bovenstaande vaardigheden. Het daadwerkelijk uitvoeren van de vaardigheden komt meer in de master voor. Bij deze vraag is wederom gevraagd welke vaardigheden in verhouding het meeste aan bod komen in het onderwijs. Binnen de geneeskunde opleidingen is in verhouding de meeste aandacht voor het signaleren van middelengebruik. Bij de psychologie opleidingen valt ook bij deze vraag op dat alle respondenten een andere vaardigheid hebben ingevuld waaraan de meeste aandacht wordt besteed. Dit betekent dat de verschillende universiteiten andere accenten leggen binnen de psychologie opleidingen.

Figuur 3.9: toetsing van kennis en vaardigheden (N=18)

Bijna alle respondenten geven aan dat binnen hun opleiding ervoor wordt gekozen om een tentamen af te nemen bij de studenten om de geleerde kennis en vaardigheden te toetsen. Daarnaast wordt de kennis ook relatief vaak getoetst met een paper. Binnen de geneeskunde opleidingen is het opvallend dat het naast het afnemen van een tentamen ook gebruikelijk is om de kennis te toetsen met een presentatie. Tot slot noemen meerdere respondenten bij de geneeskunde opleidingen dat gebruik wordt gemaakt van een coschap om de kennis en vaardigheden te toetsen.

Figuur 3.10: type docent (N=18)

Het onderwijs kan worden verzorgd door verschillende ‘type docenten’. In figuur 3.10 is te zien dat bijna alle respondenten hebben aangegeven dat er wordt gewerkt met een reguliere docent. Daarnaast worden regelmatig gastdocenten uit de praktijk ingezet of docenten die naast het onderwijs ook werkzaam zijn in de verslavingszorg. Opvallend is dat de geneeskunde opleidingen die deelnemen aan dit onderzoek ook regelmatig werken met ervaringsdeskundigen (3 van de 5 respondenten binnen de geneeskunde opleidingen).

Met betrekking tot de totale studieomvang (in EC) van verslavingskunde binnen de opleiding lopen de antwoorden erg uiteen, waardoor het niet zinvol is om een gemiddelde te geven. De verschillen lopen uiteen van een klein onderdeel in het onderwijs dat gericht is op verslavingskunde (minder dan 1 EC) tot aan een hele module (meer dan 6 EC).

De respondenten zijn over het algemeen (zeer) tevreden over de omvang van verslavingskunde in het onderwijs. Er is geen enkele respondent zeer ontevreden.

Een respondent van de opleiding geneeskunde die ‘neutraal’ heeft geantwoord, merkt op dat er nog meer aandacht voor verslavingskunde mag zijn binnen de coschappen die niet specifiek over verslaving gaan. Tot slot wordt door een respondent die ontevreden is genoemd dat er wel een wens is om er meer aandacht aan te besteden, maar dat dit dan ten koste gaat van een ander (belangrijk) onderdeel binnen het onderwijs.

Er is tevens gevraagd naar de tevredenheid over de kwaliteit van het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde. Uit onderstaande figuur blijkt dat de respondenten over het algemeen (zeer) tevreden zijn met de kwaliteit. Geen enkele respondent is (zeer) ontevreden.

Een tevreden respondent van een psychologie opleiding licht toe dat er in drie opeenvolgende jaren aandacht is geweest voor verslavingskunde met toenemende verdieping door hetzelfde docententeam.

3.4.2 STAGE BINNEN VERSLAVINGSKUNDE

Op de vraag of er binnen de opleiding de mogelijkheid bestaat tot een verslaving-gerelateerde stage hebben 12 respondenten met 'ja' geantwoord. De volgende resultaten zijn gebaseerd op deze 12 respondenten die werkzaam zijn binnen de volgende opleidingen: geneeskunde, psychologie, (ortho)pedagogiek en gezondheidswetenschappen.

Bachelor en / of master	Stage mogelijkheid
Bachelor	0%
Master	67%
Zowel bachelor als master	33%
Totaal	100%

In tabel 3.15 is te zien dat er met name in de master een mogelijkheid bestaat om een stage te lopen (67%). Een derde van de respondenten (33%) geeft aan dat er in zowel de bachelor als de master een stage mogelijkheid is. Het is opvallend dat de respondenten van de psychologie opleidingen (6) allen aangeven dat er alleen in de master een stage gelopen kan worden. Er zijn verschillende type stages: onderzoeksstage of klinische stage. De respondenten antwoorden dat er zowel een onderzoeks- als een klinische stage gelopen kan worden. Daarbij zijn accentverschillen binnen de opleidingen zichtbaar. Vier van de zes respondenten van de psychologie opleidingen geven aan dat er alleen een klinische stage mogelijk is.

In het onderzoek is gevraagd naar de (algemene) leerdoelen van de stage, zie tabel 3.16. Respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere antwoorden te kiezen.

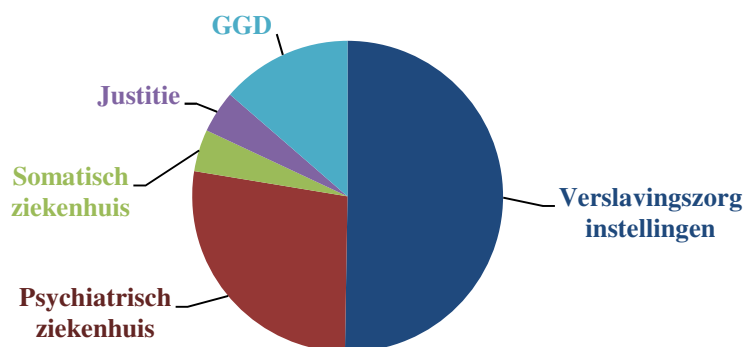
Negen van de 12 respondenten hebben aangegeven dat studenten in hun stage kennismaken met verslavingsproblematiek en dat zij gesprekstechnieken in de praktijk brengen. Het leren werken in multidisciplinair teamverband en het leren van hulpverleningsvaardigheden zijn leerdoelen die ook door een groot deel van de respondenten zijn aangekruist. Een accentverschil is zichtbaar binnen de psychologie opleidingen: daar wordt door vijf van de zes respondenten aangegeven dat er in de stage wordt geleerd om een verslavingsanamnese af te nemen. Ook wordt door vier van de zes respondenten aangegeven dat zij in de stage gedragsinterventies leren toe te passen.

Tabel 3.16: (algemene) leerdoelen stage (N=12)	
(Algemene) leerdoelen stage	Aantal respondenten
Kennismaken met verslavingsproblematiek	9
Signaleren van verslaving	5
Leren van hulpverleningsvaardigheden	7
In de praktijk brengen van gesprekstechnieken	9
Toepassen van gedragsinterventies	5
Lichamelijke diagnose kunnen stellen	1
Psychiatrische diagnose kunnen stellen	4
Leren samenwerken in multidisciplinair teamverband	8
Verslavingsanamnese afnemen	6
Herstelgericht werken	2
Preventie activiteiten	3

Meer dan de helft van de respondenten (7) geven aan dat er in de stage wordt gewerkt met stageproducten. De meest voorkomende stageproducten zijn een thesis/scriptie. Binnen de psychologie opleiding wordt door twee respondenten aangegeven dat er ook wordt gewerkt met stageverslagen. De totale omvang van de stage varieert van 12 tot 32 EC.

Er kan binnen verschillende (verslavings-)organisaties stage gelopen worden, zie figuur 3.11. Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen.

(VERSLAVINGS-)ORGANISATIES

Figuur 3.11: (verslavings-) organisaties waar een stage gelopen kan worden

In figuur 3.11 is zichtbaar dat er met name stage wordt gelopen binnen verslavingszorginstellingen: 11 van de 12 respondenten hebben dit antwoord aangekruist. Daarnaast wordt er ook vaak een verslaving-gerelateerde stage gelopen in een psychiatrisch ziekenhuis. Geen enkele respondent heeft aangegeven dat er stage wordt gelopen binnen een beschermd wonen instelling of de maatschappelijke opvang.

Er is tot slot gevraagd in hoeverre de respondenten tevreden zijn met de omvang van de verslaving-gerelateerde stage binnen de opleiding.

Twee derde van de respondenten geeft aan dat zij hier (zeer) tevreden mee zijn. Nog eens een derde antwoordt 'neutraal'. Geen enkele respondent is (zeer) ontevreden. Bij de opmerkingen wordt door meerdere respondenten toegelicht dat een stage onderdeel is van de opleiding, maar dat deze niet verplicht verslaving-gerelateerd hoeft te zijn.

4 CONCLUSIE, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

In dit laatste hoofdstuk wordt een korte samenvatting gegeven van de belangrijkste conclusies uit het onderzoek. De onderzoeksvraag ‘welk aanbod van verslavingskunde is er op dit moment binnen de Nederlandse mbo-scholen, hogescholen en universiteiten?’ wordt hiermee beantwoord. Daarna worden er in de discussie enkele kanttekeningen bij het onderzoek geplaatst.

4.1 CONCLUSIE

Aan dit onderzoek hebben 23 mbo-instellingen, 15 hbo- instellingen (83%) en 11 universiteiten (100%) deelgenomen. Voor het mbo betrof dit zeven verschillende opleidingen, voor het hbo zes verschillende opleidingen en voor het wo zes verschillende opleidingen. De respons in dit onderzoek is daarbij hoger dan in 2006 bij het onderzoek door het IVO het geval was. Binnen een groot deel van deze opleidingen wordt verslavingskunde aangeboden, in welke vorm dan ook. Binnen het mbo gaf 77% van de respondenten aan dat er een aanbod verslavingskunde is, binnen het hbo was dat 89% en binnen het wo 83%. In vergelijking met het IVO onderzoek in 2006, lijkt het aanbod aan verslavingskunde onderwijs in het hbo en wo daarmee te zijn toegenomen. De mate waarin het belangrijk gevonden wordt dat hier aandacht aan wordt besteed, verschilt per onderwijsniveau. Het is opvallend dat de respondenten binnen het mbo en hbo aangeven het belangrijk te vinden dat er aandacht is voor verslavingskunde (97% vindt dit heel belangrijk), terwijl binnen het wo minder respondenten dit heel belangrijk vinden (78%).

De werkvormen binnen het verslaving-gerelateerde onderwijs komen voor een groot deel overeen binnen de diverse opleidingen in dit onderzoek. Op elk onderwijsniveau worden lessen/hoorcolleges gegeven. Binnen het wo is daarnaast ook aandacht voor onderzoek. Behalve de werkvorm ‘e-learning’ komen deze uitkomsten overeen met het IVO onderzoek in 2006. Net als in 2006 worden de lessen veelal verzorgd door reguliere docenten. Het percentage gastdocenten of docenten met werkervaring in de verslavingszorg lijkt daarbij wel te zijn toegenomen. Thema’s die binnen het onderwijs met betrekking tot verslavingskunde aan bod komen kennen accentverschillen per onderwijsniveau. Op het mbo is het onderwijs meer gericht op praktische kennis over de middelen, type verslavingen en over de inzet van hulpverlening en begeleiding. Binnen het hbo verschuift de aandacht meer richting de theorie over typen verslavingen en de diverse verklaringsmodellen, maar is ook aandacht voor de praktijk. Een opvallend verschil met het onderzoek uit 2006, is de aandacht voor preventie en onderzoek die momenteel binnen het hbo hieraan wordt gegeven. Tot slot is op het wo meer aandacht voor de theorie over middelen en verklaringsmodellen en minder aandacht voor de praktische kant (vaardigheden) als het gaat om begeleiding en hulpverlening.

Een opvallende overeenkomst is terug te zien in de aandacht voor diverse vaardigheden op gebied van verslavingskunde. Binnen elk onderwijsniveau geven de respondenten aan dat de meeste aandacht uitgaat naar het signaleren van middelengebruik. Op het mbo en hbo is daarnaast ook aandacht voor (motiverende) gespreksvoering en gedragsinterventies. Anders dan in 2006 wordt in het hbo nu ook aandacht besteed aan herstelgericht werken. De meest ingezette vorm van toetsing binnen het mbo, hbo en wo is het tentamen. Op het mbo wordt daarnaast veel gebruik gemaakt van presentaties en individuele- en groepsopdrachten. Vergeleken met het onderzoek uit 2006, worden er in verhouding meer vaardigheidstoetsen afgenomen. Binnen het wo wordt het schrijven van een paper genoemd.

Vergeleken met het onderzoek in 2006, is de tevredenheid over het verslavingskunde onderwijs toegenomen. Geen enkele respondent gaf in het huidige onderzoek aan dat hij of zij ontevreden is met de omvang van het onderwijs. Het is opvallend dat de respondenten op mbo- en hbo-niveau in het algemeen minder tevreden zijn over de omvang van verslavingskunde binnen de opleidingen, ten opzichte van respondenten op wo-niveau: zo’n 50% op mbo en hbo is tevreden ten opzichte van 78%

op wo. Dit verschil is ook zichtbaar in de tevredenheid over de kwaliteit van verslaving-gerelateerd onderwijs. Op het mbo en hbo is ongeveer twee derde van de respondenten hierover tevreden. Op het wo is 83% tevreden.

Net als in 2006, is binnen de meeste opleidingen die nu hebben deelgenomen aan dit onderzoek een verslaving-gerelateerde stage mogelijk, veelal binnen de laatste fase van de opleiding. Zowel op het mbo, als op het hbo en wo is het doel van de stage met name om kennis te maken met de verslavingsproblematiek en om te leren samenwerken in een multidisciplinair verband. Respondenten van de hbo en wo opleidingen geven tevens aan dat er aandacht is voor het in de praktijk brengen van gesprekstechnieken. Anders dan in het onderzoek uit 2006, is de stageplek meer divers: niet alleen bij verslavingszorginstellingen kan momenteel stage worden gelopen. Binnen het mbo en hbo wordt veelal stage gelopen binnen beschermd wonen instellingen, maatschappelijke opvang en verslavingszorginstellingen. Binnen het wo wordt met name stage gelopen binnen verslavingszorginstellingen, psychiatrische ziekenhuizen en de GGD. In tegenstelling tot 2006, werd in dit onderzoek niet genoemd dat binnen de universiteit of een onderzoeksinstelling stage kan worden gelopen. De respondenten binnen het mbo zijn het minst tevreden over de omvang van de stage (57%). Binnen het hbo en wo is twee derde van de respondenten hier (zeer) tevreden over.

Over het geheel genomen valt te constateren dat verslavingskunde een duidelijke plek heeft verworven binnen het mbo, hbo en wo. Daarmee is duidelijk dat het onderwijs op het gebied van verslavingskunde sterk is verbeterd sinds het onderzoek hiernaar in 2006. Tegelijkertijd vallen grote verschillen op binnen dezelfde onderwijsniveaus. Daardoor is duidelijk dat binnen sommige onderwijsinstellingen verbeteringen mogelijk zijn.

4.2 DISCUSSIE

Het onderzoek kent enkele zwakke punten. Ten eerste is het belangrijk om te noemen dat dit onderzoek gebaseerd is op een selectie van alle mogelijke opleidingen. Dit betekent dat er keuzes zijn gemaakt in de opleidingen die meegenomen zijn in dit onderzoek. Er is getracht om alle gekozen relevante opleidingen in beeld te krijgen, maar de kans bestaat dat er opleidingen over het hoofd gezien zijn. Ten tweede is er binnen de groep van relevante opleidingen waar een respons van is ontvangen ook sprake van non-respons. Meerdere contactpersonen gaven aan weinig zicht te hebben op het onderwerp verslavingsonderwijs. Dit betekent niet dat per definitie geen verslavingskunde aanbod was binnen een opleiding. Daarnaast was het tijdsperiode en het tijdbestek (periode vlak voor de kerstvakantie) waarbinnen het onderzoek plaatsvond van invloed. Respondenten gaven aan geen tijd te hebben, of 'vragenlijst moe' te zijn. De korte doorlooptijd maakte het lastig om te investeren in relaties binnen het mbo met als doel de respons te vergroten. Er werd bijvoorbeeld een uitnodiging ontvangen om een presentatie over het onderzoek te geven en zo respondenten te werven op landelijke bijeenkomsten van zowel de mbo-raad als het mbo consortium. Deze dagen vielen echter buiten het tijdsbestek van het onderzoek. Ten derde vond gelijktijdig met onderhavige onderzoek ook een onderzoek plaats met betrekking tot het inventariseren van een onderzoeksagenda (vanuit Verslavingskunde Nederland). In ieder geval één respondent gaf aan de onderzoeken door elkaar gehaald te hebben en wist niet meer welke toezeggingen ten aanzien van het invullen van een vragenlijst zij had gedaan. Tot slot is gebleken dat de vragenlijst in SurveyMonkey vastliep. Een respondent heeft hier mailcontact over gezocht. Het is niet te achterhalen hoeveel respondenten dit nog meer hebben ervaren en dientengevolge de vragenlijst niet verder hebben ingevuld of helemaal niet meer hebben ingevuld. Hoewel de resultaten om genoemde redenen mogelijk geen representatief beeld geven van alle opleidingen in Nederland, leveren zij wel een indruk van het aanbod verslavingskunde binnen de opleidingen waarvan een respons is ontvangen.

Wat betreft de respons op aan aantal vragen, is een kanttekening te plaatsen. Een aantal vragen werd op meerdere manieren geïnterpreteerd door de respondenten. Het betrof de vraag over de totale omvang (in EC) of studiebelasting (in uren) van verslavingskunde binnen de opleiding waar een vragenlijst voor ingevuld werd. Respondenten gaven zeer uiteenlopende (open) antwoorden en uit deze respons bleek dat de vraag niet voor iedereen even duidelijk was. In de verwerking van de antwoorden is hiermee rekening gehouden door geen gemiddelden weer te geven maar een globaal beeld te schetsen van de antwoorden. Ook bleek de vraag over ‘welke beroepsproducten het meeste voor komen binnen de stage’ ook niet in alle gevallen duidelijk. Ondanks de uitleg over wat binnen dit onderzoek onder een beroepsproduct werd verstaan, werden hier zeer uiteenlopende reacties gegeven, waarbij duidelijk werd dat niet iedereen begreep wat met beroepsproduct werd bedoeld. Hiermee is rekening gehouden door alleen de relevante respons te benoemen bij het verwerken van de resultaten (met relevant wordt bedoeld: aansluitend bij gehanteerde uitleg van een beroepsproduct).

4.3 AANBEVELINGEN

Voorliggend onderzoek geeft een indruk van het aanbod verslavingskunde binnen de opleidingen waarvan een respons is ontvangen. Voor een volledig, uitputtend en genuanceerder beeld is het aan te bevelen om hier vervolgonderzoek naar te doen. Een vervolg kan zich richten op de opleidingen die hebben aangegeven matig tevreden te zijn met de omvang en kwaliteit van het verslaving-gerelateerde onderwijs. Met kwalitatief onderzoek (interviews) kan onderzocht worden waarover men ontevreden is en welke wensen er zijn om het onderwijs te verbeteren. Een tweede lijn van vervolgonderzoek kan zich richten op de instellingen waar verslavingszorg - in welke vorm dan ook- geboden wordt. De relevante verslavingskunde thema's en vaardigheden, gedifferentieerd naar opleidingsniveaus, kunnen worden geïnventariseerd. Deze door het werkveld geformuleerde competentie eisen kunnen als richtlijn dienen voor de inhoud van het verslavingskunde onderwijs.

Vanwege de duidelijke veranderingen die te constateren zijn tussen het onderzoek in 2006 - toen verslavingskunde nog beperkt op de onderwijskaart stond - en het onderhavige onderzoek – waarbij valt te constateren dat hierin belangrijke stappen vooruit zijn genomen – verdient het aanbeveling om dit onderzoek over enkele jaren opnieuw te verrichten of een onderwijsmonitor in te richten. Zoals hierboven aangegeven kan het voor een overkoepelend orgaan als Verslavingskunde Nederland daarbij interessant zijn om het opleidingsaanbod verslavingskunde te toetsen aan de behoeften van het werkveld. De volgende vraag kan daarbij centraal staan: ‘past het huidige aanbod verslavingskunde binnen de behoefte van het werkveld?’ Daarbij kan dan worden bekeken of de verschillende regio's in Nederland voldoende gebruik kunnen maken van kwalitatief hoogstaand onderwijs binnen mbo, hbo en wo en kan wellicht worden samengewerkt in het formuleren van eindtermen van opleidingen. Vanzelfsprekend kan daarbij ook een stap verder worden gemaakt in praktijkgericht werken en stages. Met het oog hierop kan mogelijk tevens worden gedacht aan een kwaliteitsregister waarbinnen onderwijsinstellingen worden opgenomen die bewezen kwalitatief goed onderwijs verzorgen op het terrein van de verslavingskunde.

5 LITERATUURLIJST

Rodenburg, G., Vogelzang, A., Rijkse, D., Hoog, M. de & Boon, B. (2006). *Bekwaamheidsontwikkeling over verslaving in het hoger onderwijs. Resultaten van een landelijk onderzoek op HBO instellingen en Universiteiten*. GGZ Nederland: Amersfoort.

Verslavingskunde Nederland (2018). *Wat*. Verkregen op 23 februari 2018 van <https://www.verslavingskundenederland.nl/wat/>

6 BIJLAGEN

BIJLAGE 1 – VRAGENLIJST MBO

Inventarisatie verslavingskunde binnen het mbo

Als u deze vragenlijst al heeft ingevuld, hoeft dit niet nogmaals. Tenzij u betrokken bent bij meerdere opleidingen. Wij stellen het dan zeer op prijs als u voor meerdere opleidingen een vragenlijst in wilt vullen.

Doel Verslavingskunde Nederland

Verslavingskunde Nederland heeft zich als doel gesteld om het vakgebied van de verslavingskunde de komende jaren te verbeteren en een duidelijke, gezamenlijke identiteit en doelstelling neer te zetten. Dit doen zij o.a. door bij te dragen aan kennis- en vaardighedenontwikkeling binnen de verslavingszorg en aanpalende sectoren. Met behulp van deze vragenlijst willen wij een indruk krijgen van de kennis en vaardigheden op het gebied van verslavingskunde, die binnen verschillende opleidingen in Nederland worden aangeboden.

Voor wie?

De vragenlijst is bedoeld voor personen die betrokken zijn bij het onderwijs, bijvoorbeeld als docent of coördinator (met inzicht in kennis en vaardigheden t.a.v. verslavingskunde binnen de opleiding).

Mocht het zo zijn dat u deze vragenlijst niet kunt invullen, zou u de link dan willen doorsturen naar een collega binnen uw opleiding die dit wel zou kunnen? Bij voorbaat dank!

Toelichting bij het invullen van de vragenlijst

Hogeschool Windesheim en Hanzehogeschool voeren het onderzoek uit. Wij vragen uw medewerking aan het onderzoek door het invullen van deze digitale vragenlijst. Het invullen duurt circa 15 tot 20 minuten. De vragen gaan over onderwijs en stage gerelateerd aan verslavingskunde. Wij willen o.a. weten welke onderwerpen aan bod komen, welke vaardigheden er geleerd worden en hoe groot de studiebelasting is.

Tip: het kan handig zijn om bij het invullen van de vragenlijst gebruik te maken van een studiehandleiding of the Body of Knowledge.

Let op: tussentijds opslaan is niet mogelijk!

Meerdere vragenlijsten invullen?

De vragenlijst kan ingevuld worden voor één opleiding (en één profiel). Uiteraard kan het zijn dat u bij de meerdere opleidingen (en profielen) betrokken bent. Bijvoorbeeld bij Maatschappelijke zorg en Sociaal werk of Maatschappelijke zorg, profiel: persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen en profiel: agogisch medewerker GGZ. In dit geval vragen wij u om twee vragenlijsten in te vullen: één vragenlijst voor bv. Sociaal werk en één voor Maatschappelijke zorg. U kunt er ook voor kiezen om alleen een vragenlijst in te vullen voor de opleiding waar u het meeste bij betrokken bent.

Vragen? Neem gerust contact op

Patty Schmidt

p.m.schmidt@windesheim.nl 088 4699987

Ellen Meijer

h.e.meijer@pl.hanze.nl 050 5954019

Algemene vragen

Hieronder treft u eerst een aantal algemene vragen aan over uw functie en over het onderwijs op het gebied van verslavingskunde binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult. Na deze vragen stellen wij ook nog enkele vragen over de stage of beroepspraktijkvorming. De meeste vragen zijn meerkeuzevragen. Op sommige plekken kunt u een toelichting geven.

1. Als er onduidelijkheden zijn over de antwoorden die u heeft gegeven, zouden wij graag (telefonisch) contact met u willen opnemen. Als u hier toestemming voor geeft, noteer dan hieronder uw naam, e-mailadres en telefoonnummer. Wij zullen vertrouwelijk met uw gegevens omgaan.

Naam

.....

E-mailadres

.....

Telefoonnummer

.....

2. Aan welke onderwijsinstelling bent u verbonden? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Alfa College
- Arcus College
- Aventus
- Da Vinci
- College
- Deltion
- College
- Drenthe
- College
- Friesland
- College
- Gilde
- Opleidingen
- Graafschap
- College
- Hoornbeeck
- College
- ID College

Kellebeek
College
Koning Willem
1 College
Landstede
Leeuwenborgh
college
MBO
Amersfoort
MBO Utrecht
Menso Alting
Noorderpoort
Scalda
Summa
College
Regio College
RijnIJssel
College
ROC A12
ROC De
Leijgraaf
ROC Friese
Poort
ROC Horizon
College
ROC Kop van
Noord Holland
ROC Leiden
ROC Midden
Nederland
ROC
Mondriaan
ROC Nijmegen
ROC Nova
College
ROC Rivor
ROC Ter AA
ROC Tilburg
ROC TOP,
Amsterdam
ROC van
Flevoland
ROC van
Amsterdam
ROC van
Twente
Zadkine
college

Anders
namelijk:

3. Wat is uw functie? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- 0 Docent, uitvoerend
- 0 Docent, coördinerend
- 0 Onderwijsmanager
- 0 Anders, namelijk

4. Bij welke mbo opleidingen en profiel(en) bent u betrokken (zowel BOL als BBL)? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Verzorgende –IG (niveau 3)
- Combinatieopleiding Maatschappelijke Zorg/Verzorgende IG (niveau 3)
- Maatschappelijke zorg, profiel : begeleider specifieke doelgroepen (niveau 3)
- Maatschappelijke zorg, profiel : thuisbegeleider (niveau 4)
- Maatschappelijke zorg, profiel : persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen (niveau 4)
- Maatschappelijke zorg, profiel : agogisch medewerker GGZ (niveau 4)
- Sociaal Werk, profiel: Sociaal-maatschappelijk dienstverlener (niveau 4)
- Sociaal Werk, profiel: Sociaal cultureel werker (niveau 4)
- Mbo-verpleegkunde (niveau 4)
- Anders, namelijk

5. Voor welke opleiding vult u deze vragenlijst in?

Let op: u kunt 1 keuze maken. Indien u betrokken bent bij meerdere studierichtingen, kunt u meerdere vragenlijsten invullen.

- Verzorgende –IG (niveau 3)
- Combinatieopleiding Maatschappelijke Zorg/Verzorgende IG (niveau 3)
- Maatschappelijke zorg, profiel : begeleider specifieke doelgroepen (niveau 3)
- Maatschappelijke zorg, profiel : thuisbegeleider (niveau 4)
- Maatschappelijke zorg, profiel : persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen (niveau 4)
- Maatschappelijke zorg, profiel : agogisch medewerker GGZ (niveau 4)
- Sociaal Werk, profiel: Sociaal-maatschappelijk dienstverlener (niveau 4)
- Sociaal Werk, profiel: Sociaal cultureel werker (niveau 4)
- Mbo-verpleegkunde (niveau 4)
- Anders, namelijk.....

Wat bedoelen we met verslavingskunde?

Met de term verslavingskunde bedoelen we al het onderwijs over alle mogelijke aspecten van verslaving. Daarbij kunt u denken aan verslaving aan alcohol, drugs, medicijnen en andere middelen; maar bijvoorbeeld ook aan gokken, internetverslaving of eetverslaving. Het onderwijs kan gaan over de neurologisch, fysiologische, biologisch, genetische, psychologische, sociale of hulpverleningsaspecten van verslaving. Het betreft het gebruik van verslavende middelen en de gevolgen daarvan. Daarnaast kan het gaan over het beleid omtrent verslaving, de verslavingszorg of opvang van verslaafden. Het onderwijs kan zich tevens richten op gespreksvoering, preventie strategieën, attitude en beeldvorming ten aanzien van verslaving. Tot slot kunt u bij verslavingskunde ook denken aan de technische aspecten van onderzoek over verslaving of bij verslaafden. Kortom: de term verslavingskunde dient zo breed mogelijk te worden geïnterpreteerd.

De antwoorden die u op de volgende vragen geeft hebben betrekking op de studierichting die u bij vraag 5 gekozen heeft.

6. Wordt binnen deze opleiding verslavingskunde – in welke vorm dan ook – aangeboden?

- Ja (ga verder bij vraag 9)
- Nee

7. Indien ‘nee’:

Was verslavingskunde in het verleden wel een onderdeel van de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult?

- Ja
- Nee

8. Indien ‘ja’:

Waarom is het onderdeel verslavingskunde uit het studieaanbod verwijderd?

.....
.....

9. Zijn er plannen om volgend studiejaar wel verslavingskunde aan te bieden?

- Ja
- Nee

Vragen over onderwijs m.b.t. verslavingskunde

Hierna volgen een aantal vragen die ingaan op hoe verslavingskunde, binnen de opleiding(en) waarbij u betrokken bent, er uitziet. De vragen zijn algemeen geformuleerd en vragen niet naar een specifieke cursus. Het gaat om de totale omvang van verslavingskunde binnen een opleiding. Dit houdt in dat er soms meerdere antwoorden mogelijk zijn, dit staat aangegeven per vraag indien van toepassing. Vragen over de **stage of beroepspraktijkvorming** worden ingeleid bij het volgende onderdeel van deze vragenlijst.

10. Bij vraag 6 gaf u aan dat verslavingskunde onderdeel uitmaakt van de opleiding(en) waarbij u betrokken bent. Sinds welk studiejaar maakt verslavingskunde hier reeds deel van uit? Indien dit niet bekend is bij u, vult u 'onbekend' in.

Studiejaar:

11. Via welke leerweg wordt verslavingskunde aangeboden?

- BOL
- BBL
- Zowel BOL als BBL
- Anders, namelijk

12. In hoeverre vindt u het belangrijk dat er binnen uw opleiding aandacht is voor verslavingskunde?

- Helemaal niet belangrijk
- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel erg belangrijk

Toelichting:

.....

13. Tot welk leerjaar behoort verslavingskunde? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Leerjaar 1
- Leerjaar 2
- Leerjaar 3
- Leerjaar 4

14. In welke werkvorm(en) wordt verslavingskunde aangeboden? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Lessen / cursus
- Practicum
- Vaardigheidstrainingen
- Werkbezoek
- Project
- E-learning
- Anders, namelijk

15. Aan welke thema's wordt aandacht besteed binnen verslavingskunde? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Middelen (aard & werking)
- Typen verslaving (verschillende typen en middelen)
- Neurobiologie / fysiologie van verslaving
- Psychologische verklaringenmodellen
- Sociologische verklaringenmodellen
- Epidemiologie (voorkomen van verslaving bij algemene bevolking)
- Farmacotherapie / medicamenteuze behandeling van verslaving
- Hulpverlening
- Ervaringsdeskundigheid
- Herstelgericht werken
- Preventie activiteiten
- Beleid & Wetgeving
- Onderzoeksmethoden & technieken
- Anders, namelijk

16. Aan welke 3 thema's (genoemd bij de vorige vraag) wordt in verhouding de meeste aandacht besteed?

Thema 1:

Thema 2:

Thema 3:

17. Welke vaardigheden worden tijdens het onderwijs m.b.t. verslavingskunde geleerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Signaleren van middelengebruik/verslaving
- Gespreksvaardigheden
- Analyseren van ziektebeelden naar oorzaak, symptomen, onderzoek en behandeling

- Toepassen (gedrags-)interventies
- Werken met protocollen en richtlijnen
- Verpleegkundig handelen/begeleiden Methodisch handelen
- Multidisciplinair werken
- Herstelgericht werken
- Preventie activiteiten
- Anders, namelijk

18. Aan welke 3 vaardigheden (genoemd bij de vorige vraag) wordt in verhouding de meeste aandacht besteed?

Vaardigheid 1:

Vaardigheid 2:

Vaardigheid 3:

19. Hoe worden de geleerde kennis en vaardigheden getoetst? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Tentamen
- Vaardighedentoets
- Individuele en/of groepsopdrachten
- Reflectieverslag
- Presentatie
- Praktijkopdracht
- Anders, namelijk.....

20. Het onderwijs m.b.t. verslavingskunde wordt verzorgd door: *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Reguliere docent
- Docent met werkervaring in de verslavingszorg
- Docent met ervaringsdeskundigheid
- Ervaringsdeskundigen
- Gastdocenten uit de beroepspraktijk
- Anders, namelijk

21. Wat is de totale studiebelasting in uren* van verslavingskunde binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult? Als het gaat om meerdere cursussen, zou u de uren dan bij elkaar op willen tellen?

*Onder studiebelasting wordt verstaan: studiebelasting uren voor de student zoals lessen, zelfstudie en toets tijd.

Studiebelasting (in uren):

22. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de omvang van het onderwijs m.b.t. verslavingskunde binnen uw opleiding:

- 0 Zeer tevreden
- 0 Tevreden
- 0 Neutraal
- 0 Ontevreden
- 0 Zeer ontevreden

Toelichting:

23. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de kwaliteit van het onderwijs m.b.t. verslavingskunde binnen uw opleiding:

- 0 Zeer tevreden
- 0 Tevreden
- 0 Neutraal
- 0 Ontevreden
- 0 Zeer ontevreden

Toelichting:

Vragen over stage binnen het onderwijs m.b.t. verslavingskunde

Hierna volgen een aantal vragen die ingaan op de mogelijkheden tot een verslaving-gerelateerde stage, binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult. De vragen zijn algemeen geformuleerd en vragen niet naar specifieke leerdoelen of vaardigheden van toepassing op het beroep waarvoor wordt opgeleid binnen de opleiding. Dit houdt in dat er soms meerdere antwoorden mogelijk zijn, dit staat aangegeven per vraag indien van toepassing.

NB: Waar stage staat kan ook, indien van toepassing, beroepspraktijkvorming gelezen worden

24. Bestaat binnen de opleiding de mogelijkheid tot een verslaving-gerelateerde stage? (het gaat hierbij niet om snuffelstages, maar om beroepsvoorbereidende stages).

NB: Indien u de vragenlijst invult voor de BBL variant van een opleiding, vult u 'nee' in. Voor u betekent dit dat de vragenlijst hier eindigt.

- 0 Ja
- 0 Nee

25. Binnen welke leerjaar van de studie is het mogelijk om een verslaving-gerelateerde stage te lopen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- 0 Leerjaar 1
- 0 Leerjaar 2
- 0 Leerjaar 3
- 0 Leerjaar 4
- 0 Anders namelijk:

26. Kunt u hieronder, in algemene zin, aankruisen wat de kerntaken van de verslaving-gerelateerde stage inhouden? (meerdere antwoorden mogelijk)

- 0 Signaleren van verslaving
- 0 Kennismaken met verslavingsproblematiek
- 0 Leren van methodisch/planmatig handelen
- 0 Leren van verpleegkundig handelen en begeleiden
- 0 Toepassen van methodisch/planmatig handelen
- 0 Toepassen van verpleegkundig handelen en begeleiden
- 0 Toepassen van (gedrags-)interventies
- 0 In de praktijk brengen van gesprekstechnieken
- 0 Analyseren van ziektebeelden naar oorzaak, symptomen, onderzoek en behandeling
- 0 Leren samenwerken in multidisciplinair teamverband
- 0 Herstelgericht werken
- 0 Preventie activiteiten
- 0 Anders, namelijk

.....
 ...

27. Wordt er binnen de stage door studenten gewerkt aan beroepsproducten (lees hier ook beroeps specifieke opdrachten of praktijkleeropdrachten)?

- 0 Ja
- 0 Nee (ga naar vraag 29)

28. Zo ja, wat zijn de drie meest voorkomende vormen van beroepsproducten binnen de stage?

1.

2.

3.

29. Wat is de totale studie belasting in uren* van de verslaving-gerelateerde stage binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult)? Als er meerdere stages gelopen worden, kunt u het aantal uren dan bij elkaar optellen?

*Onder studiebelasting wordt verstaan: studiebelastingsuren voor de student; aantal uren stage in totaal.

Studiebelasting (in uren):

30. Binnen welke (verslavings-)organisaties kunnen studenten een verslaving-gerelateerde stage lopen? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Verslavingszorginstellingen
- Psychiatrisch ziekenhuis
- Somatisch ziekenhuis
- Justitie
- GGD
- Beschermd wonen instelling
- Maatschappelijke opvang
- Anders namelijk:

31. Geef aan in hoeverre u tevreden bent over de omvang van de verslaving-gerelateerde stage binnen uw opleiding:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

Toelichting:

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking!

Mocht u betrokken zijn bij meerdere opleidingen wilt u voor meerdere opleidingen een vragenlijst invullen?

Kopieer dan de volgende link om nog een vragenlijst in te vullen:

https://nl.surveymonkey.com/r/mbo_verslavingskunde

BIJLAGE 2 – VRAGENLIJST HBO

Inventarisatie verslavingskunde aan Nederlandse hogescholen

Als u deze vragenlijst al heeft ingevuld, hoeft u deze niet nogmaals in te vullen. Tenzij u betrokken bent bij meerdere studierichtingen. Wij stellen het dan zeer op prijs als u voor meerdere studierichtingen een vragenlijst in wilt vullen.

Doel Verslavingskunde Nederland

Verslavingskunde Nederland heeft zich als doel gesteld om het vakgebied van de verslavingskunde de komende jaren te verbeteren en een duidelijke, gezamenlijke identiteit en doelstelling neer te zetten. Dit doen zij o.a. door bij te dragen aan kennis- en vaardighedenontwikkeling binnen de verslavingszorg en aanpalende sectoren. Het is daarbij wenselijk om te beschikken over een overzicht van wat er op mbo, hbo en wo wordt aangeboden op het gebied van onderwijs m.b.t. verslavingskunde. Via deze vragenlijst wil Verslavingskunde Nederland hier zicht op krijgen.

Voor wie?

De vragenlijst is bedoeld voor personen die betrokken zijn bij het onderwijs, bijvoorbeeld als docent of coördinator (met inzicht in kennis en vaardigheden t.a.v. verslavingskunde binnen de studierichting).

Mocht het zo zijn dat u deze vragenlijst niet kunt invullen, zou u de link dan willen doorsturen naar een collega binnen uw studierichting die dit wel zou kunnen? Bij voorbaat dank!

Toelichting bij het invullen van de vragenlijst

Hogeschool Windesheim en Hanzehogeschool voeren het onderzoek uit. Wij vragen uw medewerking aan het onderzoek door het invullen van deze digitale vragenlijst. Het invullen duurt circa 20 tot 25 minuten. De vragen gaan over onderwijs en stage gerelateerd aan verslavingskunde. Wij willen o.a. weten welke onderwerpen aan bod komen, welke vaardigheden er geleerd worden en hoe groot de studiebelasting (in EC) is.

Tip: het kan handig zijn om bij het invullen van de vragenlijst gebruik te maken van onderwijsmateriaal zoals een studiehandleiding.

Let op: tussentijds opslaan is niet mogelijk!

Meerdere vragenlijsten invullen?

De vragenlijst kan ingevuld worden voor één studierichting. Uiteraard kan het zijn dat u bij meerdere studierichtingen betrokken bent. Bijvoorbeeld bij social work én bij verpleegkunde. In dat geval vragen wij u om twee vragenlijsten in te vullen: één vragenlijst voor social work en één vragenlijst voor verpleegkunde. U kunt er ook voor kiezen om alleen een vragenlijst in te vullen voor de studierichting waar u het meeste bij betrokken bent.

Vragen?

Bij vragen over het onderzoek of de vragenlijst kunt u contact opnemen met:

Patty Schmidt - Hogeschool Windesheim
p.m.schmidt@windesheim.nl 088 4699987

Ellen Meijer - Hanzehogeschool

h.e.meijer@pl.hanze.nl 050 5954019

Algemene vragen

Hieronder treft u eerst een aantal algemene vragen aan over uw functie en over verslavingskunde binnen de studierichting(en) -zowel bachelorfase als masteropleiding- waarbij u betrokken bent. Na deze vragen stellen wij ook nog enkele vragen over de stage. De meeste vragen zijn meerkeuzevragen. Op sommige plekken kunt u een toelichting geven.

1. Als er onduidelijkheden zijn over de antwoorden die u heeft gegeven, zouden wij graag (telefonisch) contact met u willen opnemen. Als u hier toestemming voor geeft, noteer dan hieronder uw naam, e-mailadres en telefoonnummer. Wij zullen vertrouwelijk met uw gegevens omgaan.

Naam

.....

E-mailadres

.....

Telefoonnummer

.....

2. Aan welke onderwijsinstelling bent u verbonden? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Avans Hogescholen
- Chr. Hogeschool Ede
- Chr. Hogeschool Windesheim
- Fontys
- Haagse Hogeschool
- Hanzehogeschool
- Hogeschool van Amsterdam
- Hogeschool Arnhem en Nijmegen
- InHolland
- Hogeschool Leiden
- Hogeschool Rotterdam

- Hogeschool Utrecht
- Hogeschool Zeeland
- Hogeschool Zuyd
- NHL– Stenden
- Saxion
- VIAA

3. Wordt er op uw hogeschool een minor verslavingskunde aangeboden?

- Ja
- Nee

4. Wat is uw functie? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Docent, uitvoerend
- Docent, coördinerend
- Opleidingsmanager
- Anders, namelijk:

5. Bij welke HBO studierichting(en), Associate Degree en/of bacheloropleiding(en) bent u betrokken? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

Social Work (voorheen MWD, SPH en CMV)

- MWD
- SPH
- CMV
- Verpleegkunde
- Pedagogiek
- Toegepaste psychologie
- Psychomotorische therapie
- Toegepaste gerontologie
- Anders, namelijk

6. Voor welke studierichting vult u deze vragenlijst in?

Let op: u kunt 1 keuze maken. Indien u betrokken bent bij meerdere studierichtingen, kunt u meerdere vragenlijsten invullen.

- Social Work (voorheen MWD, SPH en CMV)
- MWD
- SPH
- CMV
- Verpleegkunde
- Pedagogiek
- Toegepaste psychologie
- Psychomotorische therapie
- Toegepaste gerontologie
- Anders, namelijk

Wat bedoelen we met verslavingskunde?

Met de term verslavingskunde bedoelen we al het onderwijs over alle mogelijke aspecten van verslaving. Daarbij kunt u denken aan verslaving aan alcohol, drugs, medicijnen en andere middelen; maar bijvoorbeeld ook aan gokken, internetverslaving of eetverslaving. Het onderwijs kan gaan over de neurologisch, fysiologische, biologisch, genetische, psychologische, sociale of hulpverleningsaspecten van verslaving. Het betreft het gebruik van verslavende middelen en de gevolgen daarvan. Daarnaast kan het gaan over het beleid omtrent verslaving, de verslavingszorg of opvang van verslaafden. Het onderwijs kan zich tevens richten op gespreksvoering, preventie strategieën, attitude en beeldvorming ten aanzien van verslaving. Tot slot kunt u bij verslavingskunde ook denken aan de technische aspecten van onderzoek over verslaving of bij verslaafden. Kortom: de term verslavingskunde dient zo breed mogelijk te worden geïnterpreteerd.

De antwoorden die u op de volgende vragen geeft hebben betrekking op de studierichting die u bij vraag 6 gekozen heeft.

7. Wordt binnen de gekozen studierichting verslavingskunde – in welke vorm dan ook – aangeboden?

- Ja
- Nee

8. Indien ‘nee’ bij vraag 7:

Was verslavingskunde in het verleden wel een onderdeel van studierichting waar u bij betrokken bent?

- Ja
- Nee

9. Indien ‘ja’ bij vraag 8:

Waarom is het onderdeel verslavingskunde uit het studieaanbod verwijderd?

.....

10. Zijn er plannen om volgend studiejaar wel verslavingskunde aan te bieden?

- Ja
- Nee

Vragen over onderwijs m.b.t. verslavingskunde

Hierna volgt een aantal vragen die ingaan op hoe het onderwijs m.b.t. verslavingskunde, binnen de studierichting waar u bij betrokken bent, er uitziet. De vragen zijn algemeen geformuleerd en vragen niet naar een specifieke cursus. Het gaat om de totale omvang van verslavingskunde binnen een studierichting. Dit houdt in dat er soms meerdere antwoorden mogelijk zijn, dit staat aangegeven per vraag indien van toepassing. Vragen over de stage worden ingeleid bij het volgende onderdeel van deze vragenlijst.

11. Bij vraag 7 gaf u aan dat verslavingskunde onderdeel uitmaakt van de studierichting waarbij u betrokken bent. Sinds welk studiejaar maakt verslavingskunde hier reeds deel van uit? Indien dit niet bekend bij u is, vult u onbekend in.

Studiejaar:

12. In welke vorm wordt verslavingskunde geboden?

- Deeltijd
- Voltijd
- Zowel deeltijd als voltijd
- Anders, namelijk

13. In hoeverre vindt u het belangrijk dat er binnen uw studierichting aandacht is voor verslavingskunde?

- Helemaal niet belangrijk
- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel belangrijk

14. Tot welke fase behoort verslavingskunde? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Propedeuse
- Majorfase jaar 2
- Majorfase jaar 3
- Majorfase jaar 4
- Minor

0 Anders, namelijk:

15. In welke werkvorm(en) wordt verslavingskunde aangeboden? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- 0 Lessen / cursus
- 0 Practicum
- 0 Vaardigheidstrainingen
- 0 Werkbezoek
- 0 Project
- 0 E-learning
- 0 Hoorcolleges
- 0 Werkcolleges
- 0 Anders, namelijk:

16. Aan welke thema's wordt aandacht besteed binnen verslavingskunde? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- 0 Middelen (aard & werking)
- 0 Typen verslaving (o.a. DSM-5)
- 0 Neurobiologie / fysiologie van verslaving
- 0 Psychologische verklaringsmodellen
- 0 Sociologische verklaringsmodellen
- 0 Epidemiologie
- 0 Farmacotherapie / medicatie
- 0 Hulpverlening
- 0 Ervaringsdeskundigheid
- 0 Herstelgericht werken
- 0 Preventie activiteiten
- 0 Beleid & Wetgeving
- 0 Onderzoeksmethoden & technieken
- 0 Anders, namelijk:

17. Aan welke 3 thema's (genoemd bij de vorige vraag) wordt in verhouding de meeste aandacht besteed?

Thema 1:

Thema 2:

Thema 3:

18. Welke vaardigheden worden tijdens het onderwijs m.b.t verslavingskunde geleerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Signaleren van middelengebruik/verslaving
- Motiverende gespreksvoering
- Begeleidingstechnieken
- Toepassen cognitieve gedragstherapeutische interventies
- Systeemgericht werken
- Herstelgericht werken
- Verslavingsanamnese afnemen
- Werken met protocollen en richtlijnen
- Multidisciplinair werken
- Preventie activiteiten
- Anders, namelijk:

19. Aan welke 3 vaardigheden(genoemd bij de vorige vraag) wordt in verhouding de meeste aandacht besteed?

Vaardigheid1:

Vaardigheid 2:

Vaardigheid 3:

20. Hoe worden de geleerde kennis en vaardigheden getoetst? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- 0 Tentamen
- 0 Vaardighedentoets
- 0 Procesbeschrijving
- 0 Presentatie
- 0 Beroepsproducten
- 0 Reflectieverslagen
- 0 Thesis / scriptie
- 0 Anders, namelijk:

21. Het onderwijs m.b.t. verslavingskunde wordt verzorgd door: *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- 0 Reguliere docent
- 0 Docent met werkervaring in de verslavingszorg
- 0 Docent met ervaringsdeskundigheid
- 0 Ervaringsdeskundigen
- 0 Gastdocenten uit de beroepspraktijk
- 0 Anders, namelijk:

22. Wat is de totale omvang (in EC) van verslavingskunde binnen de studierichting waar u deze vragenlijst voor invult? Als het gaat om meerdere cursussen, wilt u dan de EC' s bij elkaar op tellen?

EC's:

23. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de omvang van het onderwijs m.b.t. verslavingskunde binnen uw studierichting:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

24. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de kwaliteit van het onderwijs m.b.t. verslavingskunde binnen uw studierichting:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

Vragen over stage binnen het onderwijs m.b.t. verslavingskunde

Hierna volgt een aantal vragen die ingaan op de mogelijkheden tot een verslaving-gerelateerde stage, binnen de studierichting waarbij u betrokken bent. De vragen zijn algemeen geformuleerd en vragen niet naar specifieke leeruitkomsten of vaardigheden van toepassing op het beroep waarvoor wordt opgeleid binnen de studierichting. Dit houdt in dat er soms meerdere antwoorden mogelijk zijn, dit staat per vraag aangegeven indien van toepassing.

25. Bestaat binnen de studierichting de mogelijkheid tot een verslaving-gerelateerde stage?

NB. Indien u de vragenlijst invult voor een deeltijd opleiding, vult u 'nee' in. Voor u betekent dit dat de vragenlijst hier eindigt.

- Ja
- Nee

26. Binnen welke fase van de studie is het mogelijk om stage te lopen? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Propedeuse
- Majorfase jaar 2
- Majorfase jaar 3
- Majorfase jaar 4
- Anders, namelijk:

27. Kunt u hieronder aankruisen wat de (algemene) leeruitkomsten van de stage zijn? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Kennismaken met verslavingsproblematiek

- Signaleren van verslaving
- Leren van verslavingsgerichte begeleidings-/verpleeg(technische) vaardigheden
- Toepassen van begeleidings-/verpleeg(technische) vaardigheden
- In de praktijk brengen van gesprekstechnieken
- Toepassen van gedragsinterventies
- Verslavingsanamnese afnemen
- Herstelgericht werken
- Leren samenwerken in multidisciplinair teamverband
- Preventie activiteiten
- Anders, namelijk

28. Wordt er binnen de stage door studenten gewerkt aan beroepsproducten?

- Ja
- Nee

29. Zo ja, wat zijn de drie meest voorkomende vormen van beroepsproducten binnen de stage?

Beroepsproduct 1:

Beroepsproduct 2:

Beroepsproduct 3:

30. Wat is de totale omvang (in EC) van de stage binnen de studierichting waar u deze vragenlijst voor invult? Als er meerdere stages gelopen worden, wilt u de EC 's dan bij elkaar optellen?

EC's:

31. Binnen welke (verslavings-)organisaties kunnen studenten een verslaving-gerelateerde stage lopen? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Verslavingszorginstellingen
- Psychiatrisch ziekenhuis
- Somatisch ziekenhuis
- Justitie
- GGD
- Beschermd wonen instelling
- Maatschappelijke opvang

32. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de omvang van de verslaving-gerelateerde stage binnen uw studierichting:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking!

Mocht u betrokken zijn bij meerdere studierichtingen en wilt u voor meerdere studierichtingen een vragenlijst invullen?

Kopieer dan de volgende link om nog een vragenlijst in te vullen:

https://nl.surveymonkey.com/r/hbo_verslavingskunde

BIJLAGE 3 – VRAGENLIJST WO

Inventarisatie verslavingskunde binnen aan Nederlandse universiteiten

Als u deze vragenlijst al heeft ingevuld, hoeft dit niet nogmaals. Tenzij u betrokken bent bij meerdere Als u deze vragenlijst al heeft ingevuld, hoeft u deze niet nogmaals in te vullen. Tenzij u betrokken bent bij meerdere opleidingen. Wij stellen het dan zeer op prijs als u voor meerdere opleidingen een vragenlijst in wilt vullen.

Doel Verslavingskunde Nederland

Verslavingskunde Nederland heeft zich als doel gesteld om het vakgebied van de verslavingskunde de komende jaren te verbeteren en een duidelijke, gezamenlijke identiteit en doelstelling neer te zetten. Dit doen zij o.a. door bij te dragen aan kennis- en vaardighedenontwikkeling binnen de verslavingszorg en aanpalende sectoren. Het is daarbij wenselijk om te beschikken over een overzicht van wat er in verschillende opleidingen in Nederland op het gebied van verslavingskunde wordt aangeboden. Deze vragenlijst helpt ons bij het maken van dit overzicht.

Voor wie?

De vragenlijst is bedoeld voor personen die betrokken zijn bij het onderwijs, bijvoorbeeld als docent of coördinator (met inzicht in kennis en vaardigheden t.a.v. verslavingskunde binnen de opleiding).

Mocht het zo zijn dat u deze vragenlijst niet kunt invullen, zou u de link dan willen doorsturen naar een collega binnen uw opleiding die dit wel zou kunnen? Bij voorbaat dank!

Toelichting bij het invullen van de vragenlijst

Hogeschool Windesheim en Hanzehogeschool voeren het onderzoek uit. Wij vragen uw medewerking aan het onderzoek door het invullen van deze digitale vragenlijst. Het invullen duurt circa 15 tot 20 minuten. De vragen gaan over onderwijs en stage gerelateerd aan verslavingskunde. Wij willen o.a. weten welke onderwerpen aan bod komen, welke vaardigheden er geleerd worden en hoe groot de studiebelasting (in EC) is.

Tip: het kan handig zijn om bij het invullen van de vragenlijst gebruik te maken van onderwijsmateriaal zoals een studiehandleiding.

Let op: tussentijds opslaan is niet mogelijk!

Meerdere vragenlijsten invullen?

De vragenlijst kan ingevuld worden voor één opleiding. Uiteraard kan het zijn dat u bij meerdere opleidingen of richtingen binnen een opleiding betrokken bent. Bijvoorbeeld bij psychologie, richting gezondheidspsychologie en arbeids- en organisatiepsychologie. In dat geval vragen wij u om twee vragenlijsten in te vullen: één vragenlijst voor gezondheidspsychologie en één vragenlijst voor arbeids- en organisatiepsychologie. U kunt er ook voor kiezen om alleen een vragenlijst in te vullen voor de opleiding/richting waar u het meeste bij betrokken bent.

Vragen?

Bij vragen over het onderzoek of de vragenlijst kunt u contact opnemen met:

Patty Schmidt - Hogeschool Windesheim

p.m.schmidt@windesheim.nl 088 4699987

Ellen Meijer - Hanzehogeschool

h.e.meijer@pl.hanze.nl 050 5954019

Algemene vragen

Hieronder treft u eerst een aantal algemene vragen aan over uw functie en over verslavingskunde binnen de opleiding -zowel bachelorfase als masteropleiding- waarbij u betrokken bent. Na deze vragen stellen wij ook nog enkele vragen over de stage. De meeste vragen zijn meerkeuzevragen. Op sommige plekken kunt u een toelichting geven.

1. Als er onduidelijkheden zijn over de antwoorden die u heeft gegeven, zouden wij graag (telefonisch) contact met u willen opnemen. Als u hier toestemming voor geeft, noteer dan hieronder uw naam, e-mailadres en telefoonnummer. Wij zullen vertrouwelijk met uw gegevens omgaan.

Naam

.....

E-mailadres

.....

Telefoonnummer

.....

2. Aan welke universiteit bent u verbonden? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Universiteit van Amsterdam
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Erasmus Universiteit Rotterdam
- Maastricht University
- Universiteit Utrecht
- Universiteit Leiden
- Universiteit van Twente
- Rijksuniversiteit Groningen
- Radboud Universiteit Nijmegen
- Tilburg University
- Open Universiteit
- Anders, namelijk:

3. Wat is uw functie?

- Universitair docent
- Universitair hoofddocent
- Hoogleraar
- Opleidingscoördinator
- Opleidingsdirecteur
- Anders, namelijk:

4. Bij welke opleiding(en), zowel bachelor als master, bent u betrokken? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Geneeskunde
- Psychologie
- Sociologie
- (Ortho)pedagogiek
- Gezondheidswetenschappen
- Verplegingswetenschappen
- Anders, namelijk:

5. Voor welke opleiding vult in deze vragenlijst in?

Let op: u kunt 1 keuze maken. Indien u betrokken bent bij meerdere opleidingen kunt u meerdere vragenlijsten invullen.

- Geneeskunde
- Psychologie
- Sociologie
- (Ortho)pedagogiek
- Gezondheidswetenschappen
- Verplegingswetenschappen
- Anders, namelijk:

6. Binnen welke richting van de opleiding die u gekozen heeft bij vraag 5 vult u deze vragenlijst in? Bijvoorbeeld: arbeids- en organisatiepsychologie of gezondheidspsychologie.

Indien er geen specifieke richting te benoemen is vult u 'n.v.t.' in.

Richting:

De antwoorden die u op de volgende vragen geeft hebben betrekking op de opleiding en/of specifieke richting die u bij vraag en 6 gekozen heeft.

7. Betreft de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult een bachelor- of masteropleiding?

- Bachelor
- Master
- Anders, namelijk:

Wat bedoelen we met verslavingskunde?

Met de term verslavingskunde bedoelen we al het onderwijs over alle mogelijke aspecten van verslaving. Daarbij kunt u denken aan verslaving aan alcohol, drugs, medicijnen en andere middelen; maar bijvoorbeeld ook aan gokken, internetverslaving of eetverslaving. Het onderwijs kan gaan over de neurologisch, fysiologische, biologisch, genetische, psychologische, sociale of

hulpverleningsaspecten van verslaving. Het betreft het gebruik van verslavende middelen en de gevolgen daarvan. Daarnaast kan het gaan over het beleid omtrent verslaving, de verslavingszorg of opvang van verslaafden. Het onderwijs kan zich tevens richten op gespreksvoering, preventie strategieën, attitude en beeldvorming ten aanzien van verslaving. Tot slot kunt u bij verslavingskunde ook denken aan de technische aspecten van onderzoek over verslaving of bij verslaafden. Kortom: de term verslavingskunde dient zo breed mogelijk te worden geïnterpreteerd.

8. Wordt binnen de gekozen opleiding verslavingskunde – in welke vorm dan ook – aangeboden?

Ja

Nee

9. Indien ‘nee’ bij vraag 8:

Was verslavingskunde in het verleden wel een onderdeel van de opleiding waar u bij betrokken bent?

Ja

Nee

10. Indien ‘ja’ bij vraag 9:

Waarom is het onderdeel verslavingskunde uit het studieaanbod verwijderd?

.....
.....

11. Zijn er plannen om volgend studiejaar wel verslavingskunde aan te bieden?

Ja

Nee

Vragen over onderwijs m.b.t. verslavingskunde

Hierna volgt een aantal vragen die ingaan op hoe het onderwijs m.b.t. verslavingskunde, binnen de opleiding waar u bij betrokken bent, er uitziet. De vragen zijn algemeen geformuleerd en vragen niet naar een specifieke cursus. Het gaat om de totale omvang van verslavingskunde binnen een opleiding. Dit houdt in dat er soms meerdere antwoorden mogelijk zijn, dit staat aangegeven per vraag indien van toepassing. Vragen over de stage worden ingeleid bij het volgende onderdeel van deze vragenlijst.

12. Bij vraag 8 gaf u aan dat verslavingskunde onderdeel uitmaakt van de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult. Sinds welk studiejaar maakt verslavingskunde hier deel van uit? Indien dit niet bekend bij u is, vult u ‘onbekend’ in.

Studiejaar:

13. In welke vorm wordt verslavingskunde aangeboden?

- Deeltijd
- Voltijd
- Zowel deeltijd als voltijd
- Anders, namelijk:

14. In hoeverre vindt u het belangrijk dat er binnen uw opleiding aandacht is voor verslavingskunde?

- Helemaal niet belangrijk
- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel erg belangrijk

Toelichting:

15. Tot welke fase van de opleiding behoort verslavingskunde? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Bachelor: jaar 1
- Bachelor: jaar 2
- Bachelor: jaar 3
- Masterfase
- Anders, namelijk:

16. In welke werkvorm(en) wordt verslavingskunde aangeboden? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- (Gast) Hoorcolleges
- Werkcolleges
- Practicum
- Vaardigheidstrainingen
- Werkbezoek
- E-learning
- Onderzoeksproject
- Anders, namelijk

17. Aan welke thema's wordt aandacht besteed binnen verslavingskunde? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Middelen (aard & werking)
- Typen verslaving (o.a. DSM-5)
- Neurobiologie / fysiologie van verslaving
- Psychologische verklaringmodellen
- Sociologische verklaringmodellen
- Epidemiologie
- Farmacotherapie / medicatie
- Hulpverlening
- Ervaringsdeskundigheid
- Herstelgericht werken
- Preventie activiteiten
- Beleid & Wetgeving
- Onderzoeksmethoden & technieken
- Anders, namelijk

18. Aan welke drie thema's (genoemd bij de vorige vraag) wordt in verhouding de meeste aandacht besteed?

Thema 1:

Thema 2:

Thema 3:

19. Welke vaardigheden worden tijdens het onderwijs m.b.t. verslavingskunde geleerd?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- Signaleren van middelengebruik/verslaving
- Diagnose stellen
- Gesprekstechnieken
- Begeleidingstechnieken
- Toepassen gedragsinterventies
- Verslavingsanamnese afnemen
- Werken met protocollen en richtlijnen
- Multidisciplinair werken
- Preventie activiteiten
- Anders, namelijk

20. Aan welke 3 vaardigheden (genoemd bij de vorige vraag) wordt in verhouding de meeste aandacht besteed?

Vaardigheid 1:

Vaardigheid 2:

Vaardigheid 3:

21. Hoe worden de geleerde kennis en vaardigheden getoetst? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Tentamen
- Vaardighedentoets
- Procesbeschrijving
- Presentatie
- Beroepsproducten
- Reflectieverslagen
- Thesis / scriptie
- Paper
- Anders, namelijk

22. Het onderwijs m.b.t. verslavingskunde wordt verzorgd door: *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Reguliere docent
- Docent met werkervaring in de verslavingszorg
- Docent met ervaringsdeskundigheid
- Ervaringsdeskundigen
- Gastdocenten uit de beroepspraktijk
- Anders, namelijk

23. Wat is de totale omvang (in EC) van verslavingskunde binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult? Als het gaat om meerdere cursussen, wilt u dan de EC' s bij elkaar optellen? *(meerdere antwoorden mogelijk):*

Aantal EC's:

24. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de omvang van het onderwijs m.b.t. verslavingskunde binnen uw opleiding:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

Toelichting:

25. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de kwaliteit van het onderwijs m.b.t. verslavingskunde binnen uw opleiding:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

Toelichting:

Vragen over stage binnen het onderwijs m.b.t. verslavingskunde

Hierna volgt een aantal vragen die ingaan op de mogelijkheden tot een verslaving-gerelateerde stage, binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult. De vragen zijn algemeen geformuleerd en vragen niet naar specifieke leeruitkomsten of vaardigheden van toepassing op het beroep waarvoor wordt opgeleid binnen de opleiding. Dit houdt in dat er soms meerdere antwoorden mogelijk zijn, dit staat per vraag aangegeven indien van toepassing.

26. Bestaat binnen de opleiding de mogelijkheid tot een verslaving-gerelateerde stage?

NB. Indien u de vragenlijst invult voor een deeltijdopleiding, vult u 'nee' in. Als u 'nee' invult betekent dit dat de vragenlijst hier eindigt.

- Ja
- Nee

27. Binnen welke fase van de studie is het mogelijk om stage te lopen? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Bachelor: jaar 1
- Bachelor: jaar 2
- Bachelor: Jaar 3
- Masterfase
- Anders, namelijk

28. Welk type stage betreft het?

- Onderzoeksstage
- Klinische stage
- Anders, namelijk:

29. Kunt u hieronder aankruisen wat de (algemene) leerdoelen van de stage zijn? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Kennismaken met verslavingsproblematiek
- Signaleren van verslaving
- Leren van hulpverleningsvaardigheden
- In de praktijk brengen van gesprekstechnieken
- Toepassen gedragsinterventies
- Lichamelijk diagnose kunnen stellen
- Psychiatrische diagnose kunnen stellen
- Leren samenwerken in multidisciplinair teamverband
- Verslavingsanamnese afnemen
- Herstelgericht werken
- Preventieactiviteiten
- Anders, namelijk:

30. Wordt er binnen de stage door studenten gewerkt aan stageproducten? Bijvoorbeeld: beleidsrapportage, factsheet/infographic etc.

- Ja
- Nee

31. Zo ja, wat zijn de drie meest voorkomende vormen van stageproducten binnen de stage?

Stageproduct 1:

Stageproduct 2:

Stageproduct 3:

26. Wat is de totale omvang (in EC) van de stage binnen de opleiding waar u deze vragenlijst voor invult? Als er meerdere stages gelopen worden, wilt u de EC 's dan bij elkaar optellen? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

Aantal EC's:

27. Binnen welke (verslavings)organisaties kunnen studenten een verslaving-gerelateerde stage lopen?

- Verslavingszorginstellingen
- Psychiatrisch ziekenhuis
- Somatisch ziekenhuis
- Justitie
- GGD
- Beschermd wonen instelling
- Maatschappelijke opvang
- Anders, namelijk:

28. Geef hieronder aan in hoeverre u tevreden bent over de omvang van de verslaving-gerelateerde stage binnen uw opleiding:

- Zeer tevreden
- Tevreden
- Neutraal
- Ontevreden
- Zeer ontevreden

Toelichting:

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking!

Mocht u betrokken zijn bij meerdere opleidingen en wilt u voor meerdere opleidingen een vragenlijst invullen?

Kopieer dan de volgende link om nog een vragenlijst in te vullen:

https://nl.surveymonkey.com/r/wo_verslavingskunde